

**Stöd till skrivprojektet
”Memoarer från en atombomb”**

**Hiroshima National Peace Memorial Hall
för atombombens offer**

Memoarer från en atombomb

Titel	Författare	Ålder vid tiden för atombomben	Sida
Atombomben tog mina döttrar	Makie Fujii	22	1
En hårsman från döden	Jiro Shimasaki	14	5
Mina erfarenheter av atombomben	Tsunematsu Tanaka	31	11
Känslorna för min mor	Hiroko Kawaguchi	8	17
Den sommarens oförglömliga händelse	Chiyoko Shimotake	24	25
Din turgubbe	Toshio Miyachi	27	33
Min önskan är att nästa generation får uppleva fred	Tokio Maedoi	12	39
Krigets sår läker aldrig	Kyoko Fujie	9	45
Jag såg helvetet	Kimiko Kuwabara	17	53

Atombomben tog mina döttrar

Makie Fujii

● Livet innan atombomben

Min familj bodde vid flodbanken ungefär 100 meter öster om Yokogawabron i Yokogawachostadsdelen 1-chome i Hiroshima. På den tiden hade min familj fyra medlemmar: min man (Kiyoshi) och jag, vår treåriga dotter Kazuko och vår 6 månader gamla dotter Kiyomi.

Varenda gång den röda varningssignalen ljud innan sprang jag ner till hålet under marken tillsammans med mina två barn. Det hände många gånger, flera dagar i rad, och jag minns det fortfarande som om det var igår.

● Skador från atombomben

På morgonen den 6 augusti tog min man ledigt från sitt arbete och stannade hemma eftersom han hade fått sin inkallelseorder. Den röda varningen hade dragits tillbaka så jag och barnen lekte tafatt på ovanvåningen.

Plötsligt brakade ett brinnande eldklot in i huset. Jag och barnen föll som om vi hade blivit nerdragna i en avgrund.

Min äldsta dotter skrek under mig: ”Mamma, jag är här, mamma, jag är här!” och jag svarade henne: ”Kazuko, hjärtat, mamma ska hjälpa dig, vänta lite!” fast jag inte ens kunde röra mig. Hela min kropp var fastklämd mellan väggen och de olika sakerna i vårt hus.

Det tog inte lång tid innan jag hörde min man ropa på mig ovanför mig: ”Makieeee, var är du? Makieeee...!” medan han gick runt och letade efter oss. Efter en liten stund började jag känna hettan. ”Lågorna är så nära men jag vet fortfarande inte var du är” ropade min man hjälplöst någonstans ovanför mig. ”Jag måste ge upp, jag måste överge dig.”

”Jag är här, älskling, jag är här!” Trots mina desperata rop verkade min man fortfarande inte veta var jag var. Jag var rädd och låg fastklämd under spillrorna med min dotter tätt intill mig medan jag hörde min man säga att han var tvungen att ge upp hoppet. Jag täckte oavsiktligt för min dotters mun och näsa så att hon inte kunde andas och hon tjöt i sin kamp efter luft. Jag blev chockad av hennes tjut och skrek: ”Mitt barn dör!” När han hörde mitt rop kom han tillbaka och fortsatte sitt desperata sökande efter oss medan han ropade: ”Var är ni?! Var är ni?!” Han gjorde ett litet hål och drog först ut mig och sen vår dotter. Jag var alldeles yr efter ett slag i huvudet och kunde knappt stå upp men de flammande lågorna närmade sig.

Efter en liten stund insåg jag plötsligt att vår äldsta dotter inte var med oss och jag frågade min man var hon var. ”Det var lönlöst”, svarade han. ”Hon rörde sig inte mer. Förlåt mig.”

”Kazuko, hjärtat, förlåt mig. Förlåt mig. Snälla, förlåt oss.” Jag fortsatte att gå samtidigt som jag bad henne om ursäkt i mina tankar.

Min man höll vår yngsta dotter med ena armen och stöttade och släpade mig med den andra medan vi flydde från katastrofen. Han uppmuntrade mig hela tiden: ”Fortsätt kämpa, du klarar det. Ge inte upp.” Min syn blev allt suddigare och jag hade svårt att hinna med honom. Lågorna närmade sig från alla håll och vårt hus måste ha blivit helt förstört av elden.

Eftersom min man bar både mig och vår dotter var han tvungen att vila flera gånger medan han gick. Medan vi försökte komma undan katastrofen slängde sig en kvinna med rufsigt hår framför hans fötter och bad om hjälp: ”Snälla, hjälp mig. Min dotter är fastklämd under en pelare, hjälp mig att få ut henne.” Min man svarade henne: ”Jag önskar att jag kunde hjälpa dig men min fru och mitt barn är väldigt skadade, snälla, förlåt mig.” Kvinnan sprang snabbt iväg. Genom att hela tiden vila och sedan fortsätta att gå kom vi till slut fram till en av min mans bekantas hem i Shinjo.

● I huset i Shinjo

Vi stannade hos min mans bekant i tre dagar. Jag var i chock efter atombomben och kunde inte amma mitt barn. Jag var sängliggande eftersom jag hade skadat mina fötter så min man gick ut och försökte ordna lite mjölk.

Jag kunde inte låta bli att undra om vår äldsta dotter, som hade blivit krossad under ruinerna av vårt hus, hade kunnat räddas. Tårarna rann och ilskan brann inom mig vid tanken på att jag blev räddad samtidigt som vi lämnade kvar vår dotter som skrek efter hjälp.

Medan vi var hemma hos min mans bekant i Shinjo såg jag många brännskadade människor stappla omkring. Jag kunde inte låta bli att gråta när jag såg dem så jag blundade i mina försök att stänga dem ute.

● Hemma hos mina föräldrar i Yamaguchi

Tre dagar efter atombomben började tågen gå igen. Min man, jag och vår yngsta dotter tog ett fullpackat tåg från Yokogawas station och åkte till Kogushi i Yamaguchiområdet där mina föräldrar bodde. När vi äntligen kom fram till Kogushi började vi gå hem till dem. Innan vi kom fram till dem såg alla våra sorgliga uppsyner och frågade varandra: ”Vad är det för fel på dem? Vad är det som händer?” Det var en liten stad och alla kände igen oss. Jag var mållös och gick bara förbi dem med tårarna rinnande längs med kinderna tills vi äntligen kom hem till mina föräldrar.

Från och med den natten hade jag svårt att sova på grund av skuldkänslorna över att ha blivit räddad medan vår äldsta dotter lämnades kvar. När min mor och min äldre syster såg hur dåligt jag mådde började de sova på varsin sida om mig av rädsla för att jag skulle begå självmord. Jag kröp ändå ur sängen varje natt vid midnatt och grät, ”Förlåt mig, förlåt mig. Snälla, förlåt en så självisk förälder.” Medan vi stannade i Yamaguchi åkte min man tillbaka till Hiroshima och letade efter vår äldsta dotters aska. Jag kunde fortfarande inte amma så min mor gick runt till de andra unga mödrarna i kvarteret för att få lite mjölk till min dotter. Min mor sa till mig: ”Du är sängliggande med ett skadat ben och dessutom har du ett litet barn. Vila ordentligt innan du åker hem igen.” Jag stannade hos mina föräldrar i nästan ett år. Mitt ben är fortfarande inte läkt.

● **Vår yngsta dotters död**

Efter nästan ett år i Yamaguchi återvände jag till Hiroshima. Vi hyrde ett hus i närheten av vårt gamla hus i Yokogawa.

Min man berättade att han en dag hade tagit med vår yngsta dotter till badhuset. En man som hade sett henne hade sagt till min man att det verkade som om hennes rygg var lite svullen. Jag tog med henne till sjukhuset och trodde att hon hade skadat ryggen när atombomben föll. Diagnosen visade att fyra av hennes ryggkotor hade skadats och blivit variga. Vi bad mina föräldrar ta hand om henne hemma hos dem i Yamaguchi, men ett par år senare började vår dotter att sakna oss så vi tog med henne tillbaka till Hiroshima och lade in henne på sjukhuset. Vi hade svårt att betala läkarkostnaderna så jag var tvungen att be min mor att betala dem åt oss. När våra pengar tog slut och vi inte ens kunde betala mina föräldrar tog vi hem vår dotter. Trots alla våra försök dog hon 1952.

● **Önskan om fred**

Jag vill inte ha fler krig. Jag önskar mig en värld där alla kan hålla varandras händer. Jag tror att vi hade kunnat vara lyckliga om vi hade ägnat varje dag åt att visa varandra hänsyn.

En hårsman från döden

Jiro Shimasaki

● Den 6 augusti

På den tiden tog det mig mer än en timme att pendla till Mitsubishi Heavy Industries fabrik Hiroshima Machinery Works i Minami-kanonmachi. Jag tog tåget från Saijo och bytte sedan till spårvagn på väg till mitt jobb för studentrörelsen. Jag är det fjärde barnet i en skara på fem: min storebror, mina två storasystrar, jag och min lillasyster. Min bror gjorde sin militärtjänstgöring i Kyushu.

När jag gick andra året på Hiroshima Second Middle School ställdes alla lektioner in och jag flyttades från den ena fabriken till den andra. I slutet av 1944 började jag pendla till Mitsubishis fabrik i Kanon.

Den 6 augusti var jag och flera av mina vänner på väg till fabriken när atombomben föll. Jag tror att vi var i närheten av ett allmänt sportområde i Minami-kanonmachi och det låg ungefär 4 kilometer från hypocentrum. Om jag hade tagit tåget som gick efter det jag faktiskt tog hade jag varit på Aioibron och dött ombord på tåget när atombomben föll. Jag var verkligen en hårsman från döden.

Jag hade ryggen vänd mot atombombens explosion. Jag kommer fortfarande ihåg att hur varm min nacke var. Jag föll till marken och förlorade medvetandet. Fem minuter senare öppnade jag ögonen igen. När jag tittade mig omkring såg jag att fabriken inte var mer än en stålram och hela taket var bortsprängt trots att den låg så långt bort som 4 kilometer från hypocentrum.

Vad i all världen hade hänt? Jag trodde först att fabriken kanske hade blivit bombad av B-29:or, men insåg senare att det var troligare att det var en gasexplosion i Minami-machi. Mina klasskamrater hade också olika teorier. Jag var helt säker på att den gula varningen var tillbakadragen. Klockan 08:15 på morgonen stod ingen vakt. Innan klockan 08:00 rådde röd varning, som ändrades till gul varning och drogs tillbaka runt 08:05. Jag var helt säker på att jag hade hört signalen som drog tillbaka varningen.

Det var då vi fick instruktionerna: ”Hela staden står i lågor. Alla bör återvända hem.” Vi gick österut i det svarta regnet. På min väg hem gick jag förbi Eba, Yoshijima och Senda innan jag gick över Miyukibron i riktning mot Hijiyama. Medan jag gick över bron var det många som drog mig i benen och bad om vatten. Jag trodde att de bara var skadade för jag hade ingen aning om vad den verkliga orsaken till deras sår och brännskador var. Jag var förfärad över att de så krävande drog i mig och sa: ”Du där, ge mig vatten, ge mig vatten. Jag är skadad och törstig... ” Jag hade som tur var inte blivit skadad av atombomben och fortsatte bara framåt, förbluffad av åsynen av så många skadade människor.

Jag såg en soldat vars kropp var helt röd när jag gick förbi Hijiyamabergets fot.

Han är fortfarande ett tydligt minne. Hans skinn hängde från hans kropp. Han andades men hela hans utseende hade blivit brutalt förändrat. När han såg mig pekade han på ett lik och sa: ”Jag måste dra det här på en kärra. Kan du hålla fötterna, unge man?” Jag var för rädd för att göra det. Människorna i området runt Hijiyaabergets fot var bara lindrigt skadade för att de hade varit så långt bort från hypocentrum och många av dem hjälpte soldaten att bära liken. Soldaten måste ha dött inom ett par dagar.

Jag är inte säker på vad klockan var men jag kom fram till stationen i Kaita runt midnatt. Enligt informationen man fick där skulle det gå ett tåg till Saijo runt midnatt och jag väntade i över en timme innan jag kunde ta det. På tåget stod vi tätt packade som sardiner och jag kunde inte se ansiktena på de som hade kommit för att möta oss på stationen. Det var förbjudet att ha ljusen tända på natten och eftersom jag inte visste vem som hade kommit dit för min skull kunde jag inte göra mer än att lyssna på de välkomnande rösterna: ”Du måste ha haft det så svårt. Jag hörde hur hemskt det var.”

● Den 7 augusti och de följande dagarna

Vi fick veta att min farbror hade arbetat på Hijiyaaberget när atombomben föll så jag och min faster åkte ner till Hiroshima för att leta efter honom. Jag kommer inte ihåg om vi körde ner till staden eller hur vi tog oss ner, men jag vet att vi åkte hemifrån i gryningen den 7 augusti med information om att min farbror befann sig på en anläggning nånstans i Ujina. Tack vare tre års pendling till och från skolan kände jag till staden utan och innan och därför följde jag med för att hjälpa min faster att hitta.

Vi hittade min farbror i ett skyddsrum i Ujina. Jag kommer ihåg att skyddsrummet låg i ett lager nära hamnen. Jag såg hur soldaterna staplade upp liken i en angränsande korridor och sa saker i stil med ”Åh, den här mannen dog precis. Hans kropp borde flyttas till korridoren.” En av soldaterna såg mig och sa: ”Den här personen är död. Kan du hålla i huvudet?” Jag var för rädd för att göra det. De som hade avlidit förflyttades till en korridor av en liten grupp människor. En flicka på runt 20 år lades dit naken och var helt svartbränd.

Vi lyckades få hem min farbror till Saijo men han dog den 10 augusti, tre dagar efter att han hade kommit hem. Han kremerades nära vårt hus. Jag hade gått dit för att hjälpa till. Min faster dog för två år sen. En gång berättade hon för mig att hon och min farbror bara hade varit gifta i nio år.

● **Livet efter atombomben**

Det var nog i slutet av oktober eller i början av november som skolan började igen. Jag kommer ihåg att vi byggde ett skjul på samma plats där skolan i Kanon en gång hade stått och hade våra lektioner där medan vi skakade av köld i ett klassrum utan värme och där snön blåste in. Det var en byggnad utan fönster. Innan skolan äntligen byggdes upp igen i Kanon hade vi lektioner i en byggnad man hade lånat av en flickskola i Kaita eller i en grundskolebyggnad som inte hade blivit förstörd.

Eftersom jag ville läsa vidare var jag tvungen att läsa olika kurser för att få de nödvändiga betygen. Jag uthärdade kylan medan jag tänkte att jag borde vara tacksam över att vi hade lektioner även om vi befann oss i ett skjul. I det gamla systemet var det ungefär som ett högstadium. Jag tog min examen 1947 och då var jag en femteårsstudent. Jag läste vidare på Hiroshima Industrial College i Senda-machi.

Efter att ha tagit min examen hoppades jag kunna grunda en körskola. Det var under årtiondet mellan 1955 – 1964 då bilen började bli allt mer vanlig världen över. Jag och ett par bekanta började från grunden, och med hjälp av mina betyg blev jag certifierad instruktör för grundkunskaper och praktiska färdigheter. 1960 började jag arbeta som huvudinstruktör på en körskola i staden.

1966 sade jag upp mig från körskolan. Min bror hade bett mig att hjälpa honom att driva ett vårdhem och andra institutioner. Jag är stolt över min bror, som dessutom var ordförande för det medicinska förbundet. Vi arbetade väldigt nära varandra för att driva företaget, men plötsligt dog min bror av en hjärnblödning. Min sorg gjorde att jag inte sov på tre dagar. Han brukade åka mellan de olika inrättningarna i Miyajima och Yuki och när han åkte längre sträckor följde jag med honom som chaufför. Han var även sjukhuschef. Jag stöttade honom och kände att mitt jobb var att köra honom. Min bror hade vikt sitt liv åt kunskap medan jag var mer atletiskt lagd men ändå hade vi jobbat tillsammans med samma mål i sikte. Förlusten av min bror har varit en tung sorg att bära.

● **Anställning, äktenskap och konsekvenser**

Min fru och jag firar snart guldrörelöp. När vi gifte oss försökte jag undvika att berätta för henne att jag var ett av atombombens offer. Jag var fullt medveten om att offrena diskriminerades och vågade bara säga till henne att jag hade varit med om bomben men på 5 kilometers avstånd i utkanten av Minami-kanon medan jag jobbade för Mitsubishi och att jag inte hade fått några skador. Min fru verkade inte bekymra sig över att jag var ett offer. Min son är en kunnig apotekare och har insett att han är ett andra generationens atombombsoffer. När vår son och vår dotter föddes oroade jag

mig för det och i hemlighet kontrollerade jag att de inte hade några abnormiteter.

Jag tror att en av konsekvenserna var en svullnad som formades i nacken på mig 10 år efter atombomben. Det var inget elakartat men det var en stor svullnad. Den dök upp i det området som hade blivit utsatt för atombomben. Jag opererade bort den men tio år senare kom en till. Efter det har jag inte fått fler. Ytterligare en konsekvens av atombomben kan vara att mina tänder försämrades snabbare än andras. Vissa offer upplever även att de tappar hår. Konsekvenserna är olika från person till person. Något vi alla har gemensamt är att man blir trött så fort. När jag arbetade brukade min chef misstänka att jag var lat eftersom jag blev trött mycket fortare än de andra som hade samma arbetsuppgifter. Min chef brukade gräla på mig och säga: ”Andra blir inte så trötta av de här arbetsuppgifterna. Du blir trött för att du är lat.” När man arbetar är det en väldigt stor nackdel att lätt bli trött.

● **Önskan om fred**

När man berättar för de yngre generationerna om atombomben tror jag det är viktigt att vara lite kreativ med orden. När bomben föll raserades byggnader på ingen tid alls och människor dog på mindre än ett ögonblick, och för att berätta något sånt måste man formulera det på rätt sätt. Att bara säga ”det var hemskt” om och om igen eller att förklara att ”jag ångrar verkligen att jag inte gav människorna på bron vatten fast jag precis hade flytt undan lågorna som närmade sig under bron” hjälper inte. Säger man bara ”Vi har ett minnesmuseum i Hiroshima Peace Memorial Park. Besök det gärna, det finns fredsträd där” får man inte heller fram hur brutal atombomben verkligen var. De som lyssnar kanske tror att atombomben inte var så farlig då. En tornado drog in i Hokkaido för ett par dagar sedan och många människor dog. En video visade hur tornadons efterdyningar såg ut och på många sätt liknade det atombombens efterdyningar. Det var en stark och realistisk bild. Till och med ett litet barn hade förstått vidden av en sån katastrof. När atombomben föll rasade byggnader ihop och sattes omedelbart i brand och så många som 200 000 människor dog på ett ögonblick. Videofilmer av riktiga katastrofer hade kunnat representera atombombens verkliga skador.

En kort tid efter atombomben anlände professionella fotografer från Mainichi Shimbun och Asahi Shimbun till Hiroshima och fotade det katastrofdrabbade området. Fotograferna hade besökt många krigsdrabbade områdena men inte ens de hade sett en så tragisk syn som Hiroshima efter atombomben. Hur ska man göra för att förklara katastrofen? Jag tror att man måste vara lite kreativ.

Jag gick i skolan i Hiroshima och förlorade många av mina yngre skolkamrater i

atombomben. De skolkamrater som överlevde har ganska nyligen gått bort. Jag har känt mig ensam sedan min enda bror gick bort. För närvarande är jag fysiskt handikappad och blir omhändertagen av min fru. Jag hoppas att jag lever i åtminstone två år till. Jag hade varit som lyckligast om jag hade fått möjligheten att berätta för de yngre generationerna vad som hände, kanske en gång i veckan eller varannan vecka, ända tills jag låg på min dödsbädd utan ånger.

Mina erfarenheter av atombomben

Tsunematsu Tanaka

● Livet på den tiden

På den tiden var jag 31 år gammal och jobbade för Chugoku Haiden Corp. (nuvarande Chugoku Electric Power Co.) i Komachi och bodde i ett hyrt hus i Otemachi tillsammans med min fru Mikie och våra två barn (en treårig son och en sju månader gammal dotter). Jag hade börjat arbeta på Chugoku Haiden efter att ha tagit min examen från Onomichi Middle School och tagit mitt körkort i februari 1934, så jag måste ha varit 20 eller 21 år gammal. När jag arbetade för Chugoku Haiden blev jag inkallad två gånger. Första gången tjänstgjorde från september 1937 till januari 1941 och andra gången från september 1942 till november 1943, och skiftade alltså mellan att vara inkallad och att arbeta.

Efter de hemska bombningarna av Kure i slutet av mars 1945 såg jag många stridsflygplan flyga iväg som en svärm trollsländor. Det fanns ett underjordiskt skyddsrum som tidigare hyresgästerna förmodligen hade byggt och varenda gång det skedde en flygattack sprang jag dit. Det var svårt för så små barn som vi hade – en treåring och en sju månader gammal baby – att hantera en sådan situation. När man fokuserade på ett barn försökte det andra ta sig ut ur skyddsrummet. Jag insåg att situationen var ohållbar och i slutet av mars evakuerade jag min fru och mina två barn till min frus föräldrar i byn Wada i Futamiområdet (nuvarande Mukoueta-machi, Miyoshi City). Eftersom det var krigstider flyttade jag alla våra ägodelar till ett lager som ägdes av mitt företag och evakuerade min familj utan några tillhörigheter.

Efter evakueringen bodde jag ett kort tag på lagret. I början av maj återvände jag efter att ha varit hos min frus föräldrar under lördagen och söndagen och såg att alla våra ägodelar hade förvandlats till aska efter att lagret hade blivit bombat. Utan ett enda klädombyte åkte jag genast tillbaka till Wada och min fru sydde en tröja och ett par byxor åt mig av en sommarkimono. Måndag morgon tog jag första tåget tillbaka. Eftersom jag hade förlorat min tillfälliga bostad hyrde jag ett rum i Ushita-machi genom en arbetskamrat och bodde där fram till atombomben föll.

● Atombombens skador

När en röd varning utfärdades var jag tvungen att ta nattvakten i mina arbetskläder, en order utfärdad av de lokala myndigheterna och som kallades för ”nattvakternas rop”. Det var veteranerna som fick den uppgiften. Natten den 5 augusti utfärdades den röda varningen och jag gick till min post i Yanagibashi för att ta vakten. Oftast brukade arbetet dagen efter en nattvakt förskjutas från 08:00 till 08:30, men den dagen fick jag inget meddelande om att det blivit framskjutet. Jag kom till företaget 08:00 på morgonen den 6 augusti, dagen efter min nattvakt, och det är anledningen

till att jag överlevde.

Eftersom jag hade 30 minuter på mig innan jag skulle börja arbeta gick jag ner till den underjordiska personaltoaletten och började tvätta min arbetskläder från dagen innan. Jag satt på huk medan jag tvättade och plötsligt slängdes jag baklänges av en explosion framför mig. Jag slogs mot väggen och svimmade. Jag kommer inte ihåg någonting förutom ljusskenet. När jag återfick medvetandet var det kolsvart och det låg damm överallt. När jag såg att det brann på fjärde eller femte våningen fick känslan av att jag var tvungen att göra något mig att klarna till i huvudet. Jag kunde inte ens se handen framför mig så jag kände mig fram i mörkret med hjälp av minnet. Ibland gick jag in i något medan jag tog mig fram i min jakt på trapporna och till slut nådde jag fram till säkerhetsvakternas kontor vid foten av byggnaden. Därifrån kunde jag se spårvägen. När jag kom fram till spårvägen såg jag en spårvagn som hade slängts upp på ett boningshus och tänkte att det här måste vara allvarligt. Det fanns ingen i närheten som kunde tala om för mig åt vilket håll jag skulle fly.

Hiroshimaområdets skola, Hiroshima First Middle School, låg söder om mitt företag och var utsett som vårt skyddsrum men det hade inte jag fått veta. Jag gick norrut längs med spårvägen, svängde höger precis innan Shirakamishatemplet och gick österut längs med Takeya-chogatan. På min flykt undan katastrofen såg jag en kvinna (ålder okänd) vid Hiroshima First Women's High School som hade blivit krossad under ett staket som hade ramlat vid explosionen. Hon skrek på hjälp och det enda man kunde se av hennes kropp var huvudet. Jag kunde knappt fly själv eftersom glasbitarna i min rygg blödde kraftigt och hela min rygg var täckt av blod.

Jag fortsatte söderut längs med Takeyafloden och gick mot Miyukibron. Trots sitt namn är Takeyafloden inte mer än ett smalt dike som inte ens finns med på kartorna över Hiroshima och rinner under Fukuya. Medan jag flydde såg jag inga andra som var på flykt, men jag såg ett par människor i ett hus på andra sidan Takeyafloden som höll på att rensa bort skräp och de sa att situationen var väldigt allvarlig. Jag vet inte alls vad klockan var men jag hade nog varit på flykt länge.

Innan jag tog mig över Miyukibron kom det ett militärfordon. Jag bad föraren att köra mig till hamnen i Ujina och därifrån evakuerade jag mig själv till Ninoshima Island med båt. Situationen på ön var allvarlig för många skadade människor hade sökt skydd där. Det fanns några läkare men jag fick ingen ordentlig behandling för glasbitarna i min rygg. De plåstrade bara om såren. Jag kunde inte sova för allt ljud från alla galningar, från alla de som skrek, från de som skrek på de som skrek, från folk som sprang omkring fastän det var natt och folk försökte sova och från de som skällde på de som sprang runt. Jag åt ingenting den 6 augusti. På morgonen den 7

augusti fick jag lite gröt i min rörformade bambuskål och åt det tillsammans med ett inlagt plommon, det enda som fanns att äta på Ninoshima.

Situationen på ön var så hemsk att jag bad en soldat om lov att få återvända hem av rädsla för att dö och på morgonen den 7 augusti ankom jag hamnen i Ujina med båt. Av ren tur hittade jag en lastbil och frågade föraren vart han skulle. Han sa att han var på väg till stadshuset och när jag frågade om jag fick åka med svarade han genast "Hoppa in!" och körde mig ända fram till dörren. Jag tackade honom och klev ur lastbilen. Eftersom mitt företag låg lite norr om stadshuset tog jag mig dit till fots. När jag kom fram till företaget såg jag två anställda stå i receptionen. Jag sa till dem att jag skulle evakuera mig själv till min frus föräldrars hus i Wada och gav dem adressen dit. Efter det gick jag till pensionatet i Ushita-machi via Kamiya-cho och Hacchobori. Jag stannade där över natten och på morgonen den 8 augusti tog jag tåget från Hesakastationen till Wada dit jag hade evakuerat min fru och mina barn. Jag skyndade mig hem till min frus föräldrar eftersom jag trodde att hon verkligen hade varit orolig för mig. Jag kommer inte ihåg mycket av vad som hände på vägen dit, förutom ett starkt minne av alla lik som låg i högar på Koheibron.

● **Situationen efter atombomben**

När jag kom till Wada hade jag fortfarande glasbitar kvar i ryggen. Varje dag gick jag ner till floden så att min fru kunde tvätta av min rygg. Blodet koagulerade och klistrade fast vid min rygg som tjära. När min fru tog bort blodet med hjälp av en nål fick hon även ut glasbitar som satt fast i de torkade blodklumparna. Hon tog bort blod och glasbitar från min rygg i en vecka eller tio dagar. Fast jag trodde att alla glasbitar var borta fanns det ändå små skärvor kvar som plågade mig under 1950- och början av 60-talet. Jag opererade bort de sista glasskärvorna i Sakai-machi.

Ett kort tag efter att jag hade kommit fram till Wada men innan jag hade fått bort alla glasbitar kom min far från Onomichi för att besöka mig. Jag hade inte kunnat kontakta mina släktingar i Onomichi efter atombomben och eftersom han hade trott att jag var död hade han åkt till Wada för att prata om vilken familj som skulle arrangera min begravning. När han såg att jag var vid liv blev han glad och överraskad. Han återvände till Onomichi efter att ha druckit lite te med oss.

Jag mårde ganska bra i Wada och hade inte några problem med mina organ. Efter tre veckors välbehövlig vila återvände jag till Hiroshima i slutet av augusti eller i början av september och började arbeta igen.

Inte långt efter att jag hade börjat arbeta igen fick jag blod i avföringen. Det måste ha varit i mitten av september för jag kommer ihåg att kastanjerna hade börjat falla.

Jag åkte hem till mina föräldrar i Onomichi och återhämtade mig. Alla – inklusive min doktor – trodde att jag hade fått dysenteri och pratade till och med om att jag kanske borde sättas i karantän. Min blodiga avföring försvann dock efter att jag hade ätit lite kastanris som min syster hade lagat åt mig. Det låter som ett mirakel men jag tror att min systers kastanris botade mitt tillstånd. I Onomachi gjorde flera dagars vila och bra mat att jag återhämtade mig och än en gång återvände jag till mitt arbete i Hiroshima.

● **Livet efter krigets slut**

När jag kom tillbaka till arbetet var det många i personalen som hade förlorat sina hem och företaget lät oss bo tillsammans på femte våningen. Från början var vi tvungna att laga vår egen mat men senare anställde de kockar åt oss.

Eftersom jag kunde köra bil fick jag i uppgift att köra lastbil för materialavdelningen på General Affair's Department och levererade material till varenda elverk i Hiroshimaområdet.

1946 kom min familj tillbaka för att bo tillsammans med mig. Mina medarbetare byggde ett hus till oss i Enomachi med material de samlade ihop efter jobb. Vi bodde i Enomachi i 30 år.

Trots att vi hade det svårt hade vi alltid mat på bordet eftersom vi fick ris av min frus föräldrar, men vi hade inga kläder eller sängkläder eftersom allt det hade funnits på lagret som hade blivit förstört. Vi började om genom att förlita oss på andra människors godhet, vi sydde underkläder av sommarkimonos och bad mina föräldrar i Onomichi att skicka oss lite sängkläder.

● **Hälsa**

I juli 1947 föddes vår andra dotter. Jag oroade mig för att hon skulle ha blivit påverkad av atombomben. Det fanns tillfällen då hon blödde näsblod eller hade något som de andra dagisbarnen inte hade och jag trodde genast att det hade något med atombomben att göra.

1956 upptäckte jag att jag hade tuberkulom, en sorts tumör, och mina vita blodkroppar minskade i antal till 2 000 (som lägst var de bara 1 000). Jag tappade 8 kg från mina tidigare 65 kg. Under en 15-månadersperiod, från juli 1956 till september 1957, var jag inlagd på sjukhuset i Hara, Hatsukaichi-machi (nuvarande Hatsukaichi City) och jag var borta från mitt arbete i två år. På morgonen den 7 juli, den dagen jag lades in och som var dagen då stjärnfestivalen Tanabata började, sa min lilla dotter: ”Stjärnorna möts idag men vi måste splittras.” När vi hörde min

dotters ord grät vi allihopa.

Efter det blev jag frisk och pigg igen och led inte av några allvarliga sjukdomar förrän fram till för lite mer än tio år sen då jag började få blod i avföringen igen. När symptomen kommer åker jag till Röda Korsets sjukhus och stannar där tills blödningarna slutar av sig själv eller tills jag får en spruta för att stoppa dem.

När jag opererades för prostatacancer för fyra år sedan fick jag ett certifikat som visade att jag var ett av atombombens offer.

● Tankar just nu

Jag är 94 år gammal och tacksam för att jag har fått ett så långt liv. Allt jag är idag har jag min fru att tacka för. Mina barn har varit väldigt snälla mot mig. Jag kan aldrig tacka alla nog för allt de har gjort för mig.

Känslorna för min mor

Hiroko Kawaguchi

● Situationen innan den 6 augusti

På den tiden var vi fyra i familjen – min mor, min storebror, min storasyster och jag – och vi bodde i ett hus i Kamitenma-cho. Min far, Toshio Omoya, hade dött i kriget mot Kina 1938. Jag hade varit liten när min far dog och hade bara sett honom på fotografier. Min familj sa att varenda gång jag såg ett foto av honom brukade jag säga: ”Min far kan inte komma ut från fotot för ingen har gett honom hans trätöfflor.”

Min mor Shizuko uppfostrade oss ensam. Hon ansåg att det var väldigt viktigt med en utbildning så fast det var krig lät hon mig studera kaligrafi och balett. När min bror gjorde sitt antagningsprov till skolan besökte hon samma tempel 100 gånger varje morgon och bad för att han skulle lyckas med provet. Hon verkade tro att det enda hon kunde ge sina barn efter sin mans död var en utbildning.

Av just den anledningen arbetade min mor hårt från morgon till kväll och hade flera olika jobb samtidigt. Jag kommer ihåg att när hon delade ut tidningar hjälpte min bror och syster henne. Jag var liten men jag följde ändå med dem.

På den tiden behandlade alla sina grannar som släktingar så medan min mor arbetade hårt dag efter dag tog människorna runt oss hand om oss. Min farbrors familj bodde i vårt kvarter och min farfars familj bodde i grannstaden Hirose-motomachi.

På den tiden ville många skolor att man skulle gruppevakueras och att studenterna skulle fly till släktingar på landsbygden. Jag gick tredje året och min syster Sumie gick sjätte året på Tenma Primary School och tillsammans gruppevakuerades vi till ett tempel i Yuki-cho. Trots att min mor och min bror Toshiyuki besökte oss och gav oss potatis och liknande var det svårt för oss att vara så unga och leva utan vår mor. Min mor hade sagt att om vi skulle dö så skulle vi dö tillsammans så jag bad henne att låta mig följa med hem till Kamitenma-cho. I efterhand inser jag att vi kanske hade överlevt allihopa om jag bara hade stannat kvar på evakueringsplatsen för då hade min mor och min bror besökt oss när atombomben föll.

● Den 6 augusti

Eftersom lektionerna var inställda var jag ute och lekte i kvarteret tillsammans med mina vänner.

När jag såg B-29:or flyga över oss och lämna spår på himlen täckte jag genast över mina öron och ögon med båda händerna. Jag gjorde det förmodligen omedvetet för vi hade tränat på att göra det. Jag såg inte ljusskenet eftersom jag höll för ögonen.

När atombomben föll hade jag turen att vara under tak och fick inga skador och

kände inte heller av hettan eftersom jag var skyddad av en vägg. Min vän fick bara några ytliga sår och vi kröp själva ut genom en spricka i huset och återvände hem.

När jag kom hem väntade min mor, som hade blivit skadad av atombomben, på mig. Den dagen hade min mor gått ut för att få lite rationerat ris och blivit utsatt för atombomben på vägen hem. Så fort jag kom hem tog jag en första hjälpen-låda och tillsammans flydde vi från katastrofen.

När jag tittade mig omkring såg jag hus som hade rasat och broräcken som brann. Vi gick över bron och började gå mot Koi. En alldeles svartbränd person bad oss om hjälp och frågade efter vatten men vi ville så desperat fly själva att vi inte kunde göra något för henne. Jag ångrar fortfarande att jag inte ens frågade efter hennes namn.

När vi äntligen kom fram till Koi Primary School insåg jag att jag var barfota. Jag undrar varför jag inte blev skadad fast jag sprang igenom alla spillror.

Hela skolan var fylld av skadade, till och med i klassrummen och i korridorerna. Jag tvingade min mor att få behandling där. Hon hade fått svåra brännskador på sina händer, sina ben och sin rygg, mindre brännskador i ansiktet och ett stort jack i skallen. Den enda behandling min mor fick var en salva att smörja på. Nu när jag tänker efter är jag inte säker på om hon ens fick det.

Efter det gick min mor och jag till ett skyddsrum i Ogawachi-machi efter att ha fått vägvisningar från folk i staden. När vi äntligen kom dit började ett svart regn att falla. Vi skyddade oss mot regnet med en bit metall jag hade plockat upp i närheten. Kort efter att det hade slutat regna kom min bror Toshiyuki.

När atombomben föll läste min bror andra året på Matsumoto Industrial School och hade förflyttats till en fabrik på Kanawajima Island utanför Ujinas kust. Han och hans vänner hade varit vid Miyukibron på väg till fabriken när atombomben föll men istället för att följa med sina vänner hade han vänt om och gått hem för att leta efter oss. I närheten av Hiroshima Electric Railways huvudkontor brann vägen och var alldeles oframkomlig så han gick mot Shudo Middle School, korsade Motoyasu- och Otafloden med båt och gick över en bro innan äntligen kom fram till Kanon-machi. På vägen hem hade någon frågat honom om hjälp med att rädda en person som satt fast under en raserad dagisbyggnad men han hade inte kunnat göra det. Han ville skynda sig hem och försäkra sig om att hans familj var i säkerhet. Han berättade för mig att han var ledsen för deras skull.

När han kom hade lågorna nästan nått vårt hus. Han berättade senare för mig att han hade släckt elden med hjälp av en vattenhink. Efter att han hade kontrollerat att huset var tomt hade han gått till Ogawachi-machi för att leta efter oss. I Ogawachi-machi kunde vi äntligen återförenas.

Min mor sa att min syster inte hade velat gå till skolan morgonen den 6 augusti. Min mor hade inte velat låta henne vara frånvarande från skolan eftersom hon hoppades att min syster snart skulle kunna börja på Yamanaka Women's High School. Min mor skickade iväg min syster till skolan den morgonen precis som hon brukade, men hon kom inte hem igen.

● Den 7 augusti och dagarna efter

Dagen efter atombomben gick min bror till Tenma Primary School för att leta efter min syster som inte hade kommit hem än. Han fick veta att hon hade städat rektorns kontor när atombomben föll och letade efter henne men hittade ingenting i ruinerna. Skolan hade blivit jämnad med marken och elden hade förvandlat allt till aska.

Min mor, min bror och jag stannade i skyddsrummet i Ogawachi-machi ett par dagar men min mor oroade sig så för min syster att vi bestämde oss för att återvända hem.

Min mor förblev sängbunden när vi kom hem. Den enda behandling hon hade fått var salvan de hade smort hennes sår med på Kois Primary School.

Eftersom vårt hus inte hade blivit skadat av elden hade våra grannar kommit och tagit alla våra sängkläder. När min faster Sueko Omoya fick veta det blev hon arg och frågade oss: ”Vad är det för fel på er? Ni är generösa nog att ge bort alla era sängkläder till andra men ni ger ingenting till er egen mor?” Min bror läste bara andra året och jag gick tredje året på grundskolan, som idag motsvarar ungefär en högstadie- och en lågstadieelev, visste vi inte hur vi skulle hantera situationen på ett bra sätt. Vår faster kom hem till oss och tog hand om oss och vår mor. Hemma hos vår faster hade hennes man och min fars lillebror Shiego, som hade gjort efter sin tjänstgöring i Yamaguchi, återvänt hem till Hiroshima bara två dagar efter atombomben i tron att hans fru och dotter Nobue var i Hiroshima. Hade det inte varit för min farbror och min faster hade vår familj haft det svårt med barn och en sängliggande mor.

Min mor var glad för att brännskadorna i hennes ansikte läkte snabbt men de allvarliga såren på hennes rygg ville inte läka. Jag hade trott att såren på hennes rygg började bli bättre eftersom de hade torkat lite när skinnet plötsligt började ramla av. Under hennes skinn krälade det maskar. Innan jag visste ordet av samlades det mängder av insekter runt henne och de täckte hela hennes rygg. Det var omöjligt att

ta bort dem allihop. När jag och min bror började sova bredvid henne där hon låg i sitt insektsnät kunde jag inte ignorera den genomträngande lukten från de krälände maskarna.

Trots sina allvarliga skador hörde jag aldrig min mor säga något i stil med ”det gör ont” eller ”det kliar så” eller att hon bad om vatten. Eftersom det enda hon bad om var att få äta en persika åkte min faster till Inoguchi för att köpa några. Jag har förstått i efterhand att hon måste ha varit väldigt törstig.

Morgonen den 4 september dog min mor. Jag förstod det inte förrän min faster sa: ”Hiroko! Din mor är död.” Det var då både jag och min bror förstod det. Nu undrar jag hur hon kunde överleva en hel månad med en så allvarlig skallskada. När soldaterna kom med lastbilar för att evakuera de sjuka vägrade min mor att lämna huset förrän hon hade fått veta var min syster var. En person som hade fått lika allvarliga skador som min mor hade överlevt efter att ha fått behandling i en av förorterna. Min mor oroade sig för min försvunna syster och hon levde vidare bara genom att klamra sig fast vid hoppet om att få återse min syster.

Vi kremerade min mors kropp den dagen hon dog på samma ställe som Koseikan hade legat. Jag kände ingen sorg och jag grät inte. Mina känslor måste ha varit förlamade. Det regnade den dagen och min mors kropp brann inte så fort.

I staden hade alla byggnader rasat och ett bränt fält sträckte sig över hela området. Vi kunde se Hiroshimastationen och Ninoshima från vårt hus. Det låg lik överallt. Soldaterna drog upp lik från floden och kremerade dem. Även om vissa lik låg kvar i över månad brydde vi oss inte särskilt mycket när vi gick förbi dem. Eftersom vi inte visste vad en atombomb var och inte hade nån mat på den tiden tvekade vi inte utan åt mat som hade blivit utsatt för strålning, som till exempel potatis som hade växt på någon annans åker eller ris som hade legat begravt under förorenad jord.

● **Livet efter atombomben**

Kort efter att vår mor hade dött åkte vi till byn Midorii där vi hade släktingar och frågade dem om vi kunde få bo i ladan. Våra farföräldrar hade redan kommit dit. När atombomben föll hade vår farfar, Tomekichi Omoya, och vår farmor, Matsuno, varit i säkerhet hemma i sitt eget vardagsrum, men efter att de hade kommit till Midorii hade vår pigga och friska farfar plötsligt börjat känna sig lite hängig. Bara fem dagar efter att vår mor hade dött gick vår farfar också bort. Vi hade inte hört något från vår farbror Shoso, som bodde tillsammans med vår farmor och farfar i Hirose-motomachi, och som hade stått i dörröppningen när bomben hade fallit.

I Midorii var vi förvirrade över många saker som var annorlunda och som vi aldrig hade upplevt förr. Vi gick i skolan i Midorii i ungefär ett år innan vi återvände till Hirose. Vi höll ihop, rensade en liten bit land och byggde ett skjul att bo i. Vår farbror och faster fungerade som våra fosterföräldrar och uppfostrade oss som om vi hade varit deras egna barn. Jag behövde mig aldrig känna mig känslomässigt ensam för att mina föräldrar hade dött.

När jag blev äldre började jag sakna mina föräldrar. När jag såg min kusin, som jag hade växt upp med som en syster, få en privatlärare i grundskolan blev jag avundsjuk och kände mig lite ensam. Jag bodde med min farbrors familj tills jag gifte mig. Min farbrors hus var även en möbelfabrik och jag skötte bokföringen.

● Äktenskap och sjukdom

På den tiden var det många som höll tyst om att de fallit offer för atombomben. Det var i synnerhet många kvinnor som inte ansökte om att få handboken för atombombens offer och pratade inte om att de var offer för att inte förstöra sina chanser att bli gifta. Även om jag nu är tacksam för handboken tog det ett tag för mig att ansöka om den. När det gällde äktenskap trodde jag att jag skulle gifta mig med någon som min faster och farbror hade valt åt mig men istället blev jag gift genom en äktenskapsintervju. Som tur var brydde min man sig inte om att jag var ett av atombombens offer.

Efter bröllopet oroade jag mig för mina framtida barn. Jag lider av sköldkörtelcancer. Min bror och min kusin har också cancer. Min dotter har en tumör på hörsel- och balansnerven. Jag undrar om min dotters tillstånd kan bero på atombomben.

● Önskan om fred

Jag berättar ofta om atombomben för mina barn. Jag har tagit med dem till minnesmuseet och berättat om hur det var när atombomben föll.

Även om jag på den tiden hade så lite tid att jag inte ens hann besöka min familjegrav gör jag det ofta nu. Jag pratar lite med våra grannar innan jag återvänder hem. Om min mor fortfarande hade varit i livet hade jag velat göra saker som gjorde henne glad och visade henne hur mycket jag brydde mig om henne. Det är därför jag inte kan lämna en person i min mors ålder ifred eftersom jag så gärna vill göra dem glada, precis som jag hade gjort för min egen mor.

Med så många liv som offrades i atombomben är jag otroligt tacksam för min

nuvarande hälsa. När jag tänker på min egen mor får det mig att vilja leva ett långt och energiskt liv för mina barns skull.

Den sommarens oförlömliga händelse

Chiyoko Shimotake

● Livet under kriget

Jag föddes 1921 i byn Tonoga (senare Kake-cho och nuvarande Akiota-cho) i Yamagataområdet i Hiroshima.

Runt 1940 eller 1941 lämnade jag mina föräldrars hus för att bli inneboende och få lektioner i teceremonier, blomsterarrangemang och etikett hos en lärarinna känd för sina hårda undervisning i hennes hem i byn Tsutsuga (nuvarande Akiota-cho). Lektionerna var till stor nytta senare i livet. Flera år senare, när lärarinnan hade gått bort, frågade Tsutsugas utbildningsansvarige mig om jag ville ta hennes plats och undervisa studenterna. Jag tjänade lite pengar på lektionsavgifterna som byn betalade.

Genom detta lärde jag känna Hisashi Kawamoto, systerson till Tonogabyns hövdning, och vi gifte oss i maj 1944. Äktenskapet skedde genom min fars personliga kontakter efter som han jobbade Tonogas bykontor. Efter bröllopet bodde vi hos min mans föräldrar (min svärfar Kamesaburo och min svärmor Sekiyo) nära Tsurumibron i Hijiyama-honmachi i Hiroshima City. Min man drev en klockaffär men tvingades att stänga ner då det fanns för många liknande butiker i samma område och inte tillräckligt många kunder. Det var svårt under kriget och ett hushåll behövde inte två hemmafruar och eftersom även kvinnor skulle arbeta blev det så att månaden efter mitt bröllop fick jag ett arbete på militäranläggningen i Kasumi-cho där även min svärfar arbetade.

● Innan atombomben

Mina svärföräldrar kom också ursprungligen från Tonoga. Min svärmor hade bestämt sig för att besöka Tonoga den 3 augusti, men samma morgon ändrade hon plötsligt sig och sa till mig: ”Åk du dit först. Jag åker dit under Obon och stannar där i ungefär tio dagar.” Jag åkte hem till mina föräldrars hus i Tonoga från den 3 till den 5 augusti. Medan jag var på väg över Tsurumibron sprang min svärmor ifatt mig, gav mig ett parasoll i bra skick och sa till mig: ”Lämna detta hemma hos dina föräldrar för om vi behåller det i Hiroshima vet man aldrig vad som händer med det med tanke på alla flygattacker. Hälsa dina föräldrar och se till att vara tillbaka den 5 augusti.” De var de sista ord min svärmor sa. Jag lyssnade på henne utan att veta att de var de sista ord hon skulle säga till mig. Varenda gång jag var hemma hos mina föräldrar ville jag alltid stanna så länge som möjligt och bara slappna av så jag bestämde mig för att ta den sista bussen tillbaka på kvällen den 5 augusti. När jag försökte återvända hem fick jag av någon anledning inte gå på bussen och var tvungen att gå tillbaka hem till mina föräldrar. När min far fick veta att jag inte hade åkt hem grälade han på mig och sa: ”Någon som inte håller sitt ord är en skam. Jag kan inte be herr och fru Kawamoto

om ursäkt tillräckligt många gånger för din lögn!” Han skickade ett telegram till dem med meddelandet: ”Jag ska se till att Chiyoko återvänder hem imorgon, oavsett vad som händer.”

● Från den 6 till den 9 augusti

Dagen efter (den 6 augusti) stannade jag fortfarande kvar hos mina föräldrar fast jag hade lovat att vara hemma redan dagen innan och fast jag borde ha tagit en tidig buss tillbaka. Om jag hade tagit en tidigt buss hade jag varit mycket närmre hypocentrum när atombomben föll. Klockan blev 08:15. Efter ljusskenet kom det ett mullrande som om hela världen sprack. Efter ett tag virvlade det ner brända bitar av papper med ”Hiroshima City” skrivet på japanska genom luften. När jag såg dem trodde jag att det hade hänt något i Hiroshima. En stund senare fick vi veta att något allvarligt faktiskt hade hänt i Hiroshima. Jag försökte ta mig dit men blev tillsagd att vägen till staden inte var något kvinnor eller barn skulle klara av att färdas på. Min far gick till fots till Hiroshima för att ta reda på vad som hade hänt. Han berättade att när han hade kommit fram till ett hus i Hijiyama-honmachi där vi bodde såg han att allt hade brunnit ner. I askan hade han sett en skylt med texten ”Vi är i en sovsal på militäranläggningen”. Han gick dit och hittade min man och mina svärföräldrar. Min svärmor var svårt brännskadad och stod redan på dödens tröskel. Efter att ha sett hur min man och mina svärföräldrar mådde gick min far hem till min farbror i Higashi-Hakushima-cho. Min farbrors hus var helt förstört och han hade flytt till Koioområdet. Min kusin, som jobbade som rivningsarbetare för studentrörelsen, var död.

Efter att ha kontrollerat området återvände min far till Tonoga. Med informationen att min familj inklusive min man fanns i en sovsal på anläggningen tog jag mig till Hiroshima på morgonen den 8 augusti genom att först åka buss och sen tåg (Kabe-linjen). På vägen dit såg jag många människor som andades svagt och som låg på torget framför Kabestationen. De hade inte mer än en burk vid sidan om sig. Trots att de som letade efter sina nära och kära tittade på dem och ropade deras namn var ingen av dem tillräckligt stark för att svara. Att se så många skadade människor gjorde mig hemskt orolig för min egen familj.

Tåget stannade i närheten av Mitakistationen och alla passagerare fick gå av tåget. Därifrån gick jag till anläggningen och bar med mig mat i form av bland annat inlagda plommon och ris som mina föräldrar hade gett mig. Jag visste inte åt vilket håll jag skulle gå över det brända området och jag var tvungen att klara mig utan de vanliga landmärkena jag tidigare hade kunnat följa. Då såg jag en eld. Jag antog att

det borde finnas någon i närheten så jag närmade mig elden och såg att de eldade för att kremdera liken. Det spelade ingen roll om det var på en bro, på en trottoar eller i ett risfält, liken brann nästan överallt. Trots att jag såg hur liken kremerades kände jag ingenting och jag tänkte inte ens på lukten. Mina känslor måste ha blivit förlamade.

Sent på kvällen den 9 augusti, runt 03:00 på morgonen, kom jag äntligen fram till anläggningens sovsal. Min svärmor hade redan dött men hennes kropp låg kvar för det hade skett bara ett par timmar tidigare. Eftersom min svärmor hade befunnit sig på en åker när atombomben föll var hon i ett hemskt tillstånd med brännskador över hela kroppen och hennes haka och bröst var alldeles bortbrända. Min svärfar hade tänt några ljus när han inte längre hade kunnat höra henne jämra sig och då hade han sett att hon hade dött. Dagen efter byggde min svärfar en trälåda som han sedan lade min svärmor och kremerade lådan på en potatisåker.

● **Min mans död**

Min man hade varit inne i huset och hade inte fått några brännskador eller andra synliga sår. Han berättade för mig att när han hade hört min svärmor skrika medan hon jobbade ute på åkern hade han sprungit ut för att rädda henne.

På morgonen den 15 augusti vaknade jag 05:00. Min man sa att jag inte behövde gå upp så tidigt men jag lagade klimpar till min svärmors ande eftersom det var sjunde dagen efter hennes död och dagen då vi skulle hålla en minnesceremoni. Jag lagade även risgröt till oss tre. När jag försökte ge risgröten till min man, som låg på en matta bredvid min svärfar, svarade han inte. Han hade gått bort innan min svärfar ens hade förstått det. Flugorna flockades kring min mans kropp ville vi kremdera honom så snart som möjligt så jag sa till de lokala myndigheterna att han hade dött den 14 augusti (även om han dog den 15) och kremerade hans kropp samma dag som han dog. Min svärfar byggde ytterligare en trälåda, den här gången för min man. Vi lade hans kropp i den och kremerade den. Eftersom det hade tagit min svärfar hårt att behöva bränna min svärmor bad han mig ta det ansvaret när det gällde min man. Jag hade också svårt för tanken att sätta eld på någon som bara ett par timmar tidigare hade andats men det var mitt ansvar och jag tände elden. När kroppen började brinna kunde jag inte stanna kvar. Jag försökte gå därifrån men jag kunde inte ens stå upp, mina ben var alldeles ostadiga. Jag hade inget annat val än att krypa hem. Lik kremerades överallt och jag brände mina handflator, mina knän och mina fötter när jag kröp över den fortfarande varma marken.

Nästa dag gick jag för att hämta min mans ben och undrade varför en röd varning inte hade utfärdats när fiendeplanen flög över oss. Det var inte förrän efteråt som jag

fick veta att kriget redan var över.

● Cyanid för självmord

På anläggningen hade alla kvinnor fått varsin cyanidkapsel. Vi skulle ta den om vi blev våldtagna av amerikanska soldater för det hade varit en skam för en japansk kvinna. När min man dog försökte jag ta cyaniden eftersom jag kände mig alldeles värdelös. Medan min svärfar gick för att rapportera min mans död till de lokala myndigheterna drack jag till och med vatten för att kunna ta cyaniden. Precis i det ögonblicket undrade jag vad min svärfar skulle tänka när han kom tillbaka och såg att även jag var död. Jag bestämde mig för att inte ta cyaniden, att döden inte var ett alternativ för mig och att min plikt var att ta hand om min svärfar. Jag klippte av mitt långa hår och brände det tillsammans med min mans kropp medan jag pratade med hans ande: ”Förlåt mig, käraste. Jag kan inte följa med dig. Det här gör jag för din skull.” Hade det inte varit för min svärfar hade jag svält cyaniden.

När vi kom tillbaka till Tonoga hade jag fortfarande kvar cyaniden. En av min bröder hittade den och brände den eftersom han trodde att jag kanske skulle begå självmord om jag fick behålla den. Det finns inga ord för att beskriva lukten av den brinnande kemikalien.

● Min svärfars död

Min svärfar hade varit på anläggningen när atombomben föll och hade fått svåra brännskador på ryggen. Det var därför han alltid var tvungen att sova på mage. Efter min mans död tänkte jag åka till Tonoga tillsammans med min svärfar, men den 25 augusti gick han bort. Jag var bara 24 år gammal och plötsligt alldeles ensam i Hiroshima efter att ha förlorat både min man och mina svärföräldrar. Jag trodde att jag var redo att dö men jag kunde inte det. Det var mitt ansvar att ta deras aska och lämna den till deras släktingar i hemstaden.

● Återkomsten till Tonoga

Den 6 september var jag äntligen tillbaka i Tonoga. Med mig hade jag askan av min man och mina svärföräldrar. Min mans släktingar höll en begravning för min familj hemma hos sig. Jag var väldigt mager och kände mig hängig så mina föräldrar och alla mina bröder var där för att stötta mig. De är anledningen till att jag fortfarande är vid liv. Det är underbart att ha föräldrar och bröder. Deras aptit var så smittande att den även fick mig att äta. På den tiden hade vi väldigt ont om mat och jag fick tvinga mig själv att äta fast jag inte riktigt ville eftersom att vägra äta skulle

vara detsamma som att slösa mat. De hjälpte mig verkligen.

Efter att ha kommit tillbaka till Tonoga följde jag flera gånger med min far in till Hiroshima City. En dag blev vi jagade av en utlänning som hade varit en krigsfånge. Vi var redan utmattade av att ha gått så långt och vid ett tillfälle hade vi varit tvungna att vada igenom ett område utan vägar efter att Makurazakityfonen hade dragit förbi. Även om vi lyckades fly från honom genom att springa kan jag fortfarande inte glömma hur rädd jag var.

● **Det andra äktenskapet**

1957 gifte jag om mig med en man som hade tre barn sedan innan, och det yngsta barnet var inte mer än 2 år. Jag tänkte egentligen tacka nej till erbjudandet eftersom jag inte hade någon erfarenhet av barnuppfostran, men när jag träffade hans barn var de så underbara att jag ändrade mig. Jag bestämde mig för att gifta mig med honom och tänkte att jag kunde bli lycklig av att uppfostra hans barn eftersom jag visste att chansen för att jag skulle få egna barn var liten.

● **Hälsotillstånd**

Jag har oroat mig för mitt fysiska tillstånd många gånger. För närvarande går jag till flera olika doktorer. När jag går till tandläkaren för att dra ut en tand ber tandläkaren mig att jag ska ta med mig en läkare för mitt blod inte koagulerar som det ska.

2001, för ungefär 7 år sen, opererades jag för äggstockscancer. Cancern hade spritt sig till tarmarna och det var en stor operation som slutade med att de var tvungna att ta bort 50 centimer av mina tarmar. Äggstockscancer är svårt att behandla och det hade spritt sig till tarmarna. Det är ett mirakel att jag överlevde.

När jag hade äggstockscancern smakade all mat bittert. För inte så längesen började maten smaka bittert igen så jag gick till doktorn. På sjukhuset gav de mig diagnosen förstoppning och jag fick läggas in.

● **Påverkan av atombombens strålning**

Även om jag inte blev direkt brännskadad av atombomben hade jag en massa flugor som lade ägg över hela min kropp, till och med på mina händer, mina fötter och min rygg, och oräkneliga maskar kröp ut ur mitt skin. Det var en stickande smärta, som när man blir biten av en hästfluga. Många av märkena från maskarna är fortfarande kvar så jag går inte gärna till varma bad eller heta källor.

Doktorerna brukar fråga vad som har hänt när de ser min rygg. Jag svarar dem att

det kommer från atombomben. Vissa doktorer frågar också om jag stod med ryggen mot bomben men så var det inte.

Det är väldigt viktigt med fred. Jag anser att det är fel att kriga. Man mår dåligt bara av att ha problem hemma så vi borde kontrollera oss för att inte skapa några problem alls.

Din turgubbe

Toshio Miyachi

● Livet på den tiden

Jag föddes 1917 i byn Nakanosho i Mitsugiområdet (nuvarande Innoshima-Nakanosho-cho, Onomichi City). Min far jobbade för Nakanoshos postverk och min mor, som var hemmafru, skötte en liten åker. Två år efter att jag föddes som äldsta brodern till tre systrar föddes min lillebror. Min lillasyster dog tre år senare, strax efter att hon hade kommit till världen. Min lillasyster dog 1924, strax efter att hon hade kommit till världen. Min mor dog också vid samma tidpunkt. Efter det bodde jag själv med min far.

1939 blev jag inkallad och tjänstgjorde vid fältartilleriets femte divisions femte regemente. Som truppbefäl flyttade jag till olika ställen i Vietnam och Kina under tre års tid. När jag hade pensionerat mig från armén arbetade jag på Marukashi Department Stores Hikariavdelning där min kusin var chef. 1943 bytte jag till Miyaji Steel Manufacturing Co. och arbetade på deras kontor i Hikari. Där var min farfar chef. Anledningen till att jag tog ett nytt arbete var för att det nya företaget låg närmre min fars hem och jag tänkte att det skulle vara lättare att ta hand om honom då. Jag gifte mig vid ungefär samma tidpunkt som jag bytte jobb. Min äldsta son föddes i april 1944.

I april 1945 blev jag återigen inkallad. Den här gången evakuerade jag min fru och mitt barn till Innoshima. Än en gång tjänstgjorde jag vid fältartilleriets femte regemente, men den här gången arbetade jag på regementets högkvarter med att sköta militärens register. De flesta trupperna var utspridda för att försvara olika platser i landet och det fanns inte många soldater kvar i högkvarteret. Mina huvudsakliga uppgifter var att upprätta ett militärt register och dela ut militära pocketböcker. Jag behövde inte ens delta i övningarna.

Sergeant Okada var min överordnade och kom från byn Kobatake i Jinsekiområdet (nuvarande Jinsekikogen-cho, Jinseki County). Han var en enastående man. Det var bara vi två som arbetade i samma rum och han var väldigt snäll mot mig.

I juni 1945 ändrades namnet på mina trupper till Chugokos militärdistrikts reservartilleri (Chugokos 111 division). Enheten var stationerad väster om Hiroshimas slott. Flera tvåvåningsbaracker byggdes för att omringa vallgraven där de fyra batterierna hade blivit stationerade.

● Situationen innan atombomben

När jag hade avslutat min tjänstgöring planerade jag att återvända till mitt tidigare arbete och det verkade som om mitt företag också hade planerat det. Det kom ett brev från företagets VD där han undrade om jag kunde ta mig till Hikari City för att

närvara vid ett viktigt möte. Jag kände mig pressad att be om permission men samtidigt hatade jag tanken på att min kamrat skulle döma mig om jag lämnade min post under förevändningen att det hade med arbete att göra trots att företaget ägdes av mina släktingar. Medan jag tvekade sa sergeant Okada omtänksamt nog till mig: ”Oroa dig inte. Jag ska se till att du får permission.” Tack vare honom blev min permission speciellt utfärdad och den 5 augusti (söndag) befann jag mig i Hikari City. Permissionen hade som krav att jag skulle ta ett tåg som anlände till Hiroshimas station klockan 09:00 den 6 augusti (måndag) och återvända till min enhet.

Den 6 augusti gick jag upp klockan 04:00 och tog tåget från Hikaris station efter frukost. Klockan 08:15, då atombomben föll, tror jag att mitt tåg befann sig strax innan Iwakunis station. Jag kunde knappt höra något på grund av allt oväsen från tåget så jag hörde inte explosionen. Alla passagerare tittade ut genom fönstrena på höger sida (i tågets färdriktning) och sa: ”Det är ett stort moln över Hiroshima, precis som en reklamballoon.” Utan vidare information och utan att någon visste vad som hade hänt fortsatte tåget ända fram till Itsukaichis station där det plötsligt stannade. Andra tåg hade också stannat på den stationen och alla passagerare fick gå av tågen eftersom det inte gick att fortsätta i riktning mot Hiroshima. Jag visste inte vad jag skulle göra för jag hade lovat att återvända till min enhet direkt efter att tåget hade ankommit till Hiroshima klockan 09:00.

På Itsukaichis station var det så mörkt på grund av all den svarta röken från lokomotivet att jag knappt kunde se någon annan. Efter ett tag började den svarta röken lätta och jag såg att det stod bil från militärpolisen i närheten. De verkade ha avslutat sitt uppdrag och när jag bad dem att köra mig till Hiroshimas slott i hopp om att återvända till min enhet sa de genast ja. De var bara två stycken, en korporal och en sergeant. De såg ut att må bra och hade inga synliga skador så de kunde inte ha blivit direkt utsatta för strålningen från atombomben. Om de fortfarande är i livet skulle jag vilja tacka dem personligen.

● Stadens tillstånd efter atombomben

Jag kommer inte ihåg exakt vilken väg de tog från Itsukaichi till Hiroshima men jag tror att de tog en väg som gick direkt över ett par risfält. Vägen var full av människor som flydde från katastrofen. Efter att ha kommit in i Hiroshima City körde de längs med spårvägen. Det verkade som om alla redan hade evakuerats. Staden var helt öde. Vi såg inte ens hundar eller katter.

Även om jag hade bett dem att köra mig till Hiroshimas slott släppte de av mig precis innan Aioibron. Min enhet låg bara ett stenkast bort så jag trodde att jag kunde

gå dit men det visade sig att det inte gick för vägen var brännande varm. Jag bar kängor med damasker utanpå men jag kunde inte avancera ens en meter och var tvungen att stanna på bron.

Det måste ha gått ungefär en timme medan jag skiftade mellan att flytta mig 50 centimeter fram och 50 centimeter bakåt på Aioibron. Plötsligt började det regna kraftigt och det kändes som om nålar stack mitt skinn. Det var ett svart regn som föll över området, som om någon hällde ut olja. När jag torkade mitt våta ansikte kändes det inte som olja. Utan någonstans att söka skydd på det brända fältet blev jag genomvåt och bara väntade på att det skulle sluta regna.

När det slutade regna blev det en plötslig temperaturskillnad och det blev märkbart höstkallt ute. Vägen svalnade också så pass mycket att man kunde gå på den.

När jag nådde fram till min enhet var barackerna ett minne blott. Hela området hade blåsts bort som om det aldrig hade funnits något där från början. Byggnaderna hade rasat ihop, bränts till aska och sköljts bort av regnet.

Sergeant Okada låg för döden med brännskador över hela kroppen men han andades fortfarande. Brännskadorna hade helt förändrat hans utseende och jag kände inte igen honom förrän han pratade med mig: ”Miyachi, din turgubbe!” Jag lämnade honom ett tag men när jag återvände till platsen senare på kvällen kunde jag inte hitta sergeant Okada. Han måste ha blivit förflyttad någon annanstans.

Mitt minne sviker mig lite men det måste ha varit direkt efter det svarta regnet den 6 augusti som jag träffade general Shunroku Hata från andra arméstyrkans kommando. En av hans adjutanter gav mig en order: ”Du där, bär general Hata över floden och se till att han inte blir våt!” General Hata var en liten man. Jag följde ordern och korsade floden med generalen på ryggen, men han var inte alls tung.

● Räddningsuppdrag

Vid det västra paradområdet hade ungefär 90 soldater som hade överlevt atombomben samlats. Jag och de andra soldaterna kremerade liken. Det var ofattbart många lik som vi var tvungna att kremera, ena dagen var det runt 250 stycken och 300 dagen efter.

Något jag särskilt kommer ihåg var de två amerikanska soldaterna som låg döda på trappan till Hiroshimas slott. De måste ha varit två av krigsfångarna som hölls i en byggnad i närheten av slottet på den tiden.

Den 6 augusti, dagen då atombomben föll, tog jag med mig mina 30 män till stadshuset för att få något att äta. Vid stadshuset gick inte saker som vi hade tänkt oss. Vi bråkade med dem och kände oss orättvist behandlade för vi kunde inte ens få

några kex att äta. Den dagen hade vi inget annat val än att dricka varmt vatten med socker för att stilla vår hunger. Den 7 augusti lyckades vi få tag i risbollar och hårda kex tack vare räddningsgrupper som kom utifrån stan.

Vi fortsatte med våra räddningsuppdrag fram till slutet av augusti och sov under bar himmel under den tiden.

Den 31 augusti kom äntligen ordern om att lösa upp alla enheter. Olika förnödenheter från arméns lager delades ut till soldaterna. Jag fick militäruniformer och filter. Vissa soldater som kom från landsbygden fick hästar så att de kunde ta sig hem.

Den 1 september tog jag ett skepp från Itozakis hamn och återvände till Innoshima.

● Sjukdomar

Ungefär två månader efter att jag hade återvänt till Innoshima stod jag och kissade på en åker när jag blev förvånad över att jag kissade ut ungefär 1-sho (cirka 1,8 liter) av brunt urin. Efter det förblev urinet brunt. Året efter blev jag inlagd för mag- och tarmbesvär. Senare blev jag även inlagd för leverfel. 1998 fick jag urinblåsecancer och har varit inlagd och fått behandling sedan dess.

I september 1960 fick jag ”Hälsobokens certifikat för atombombens överlevande”. Innan jag fick certifikatet hade jag funderat fram och tillbaka på om jag verkligen skulle acceptera det, men efter att ha fått råd av de lokala myndigheterna valde jag att acceptera det. Varenda gång jag har blivit sjuk efter det och det har verkat som om det har varit på grund av atombomben har jag varit tacksam över att jag har haft certifikatet.

● Livet efter kriget

Efter kriget öppnade jag en liten dagligvaruhandel i Innoshima. Eftersom det var en affär på landsbygden sålde vi inte bara mat utan även risgryn, raffinerad olja och senare också hushållsapparater. Det var inte ett lätt liv men jag hade råd att låta mina barn gå på universitetet genom att hålla nere våra kostnader.

1946, strax efter vår äldsta dotters födsel, gick både barnet och min fru bort. Jag gifte mig med min nuvarande fru 1947 och ytterligare två söner och en dotter föddes. Eftersom alla mina barn som föddes efter kriget var fysiskt svaga misstänkte jag att det hade med att jag hade blivit utsatt för strålning från atombomben. Min fru sa åt min dotter att inte berätta att hon var ett andra generationens atombombsoffer eftersom det kunde påverka hennes framtida bröllop.

● **Överordnade dör under atombomben**

Om kriget hade fortsatt efter atombomben hade Japan befunnit sig i en svår situation. Jag tror att den nuvarande freden vilar på många uppoffringar.

Anledningen till att jag lyckades undvika direkt kontakt med strålningen från atombomben och att jag ens är vid liv idag beror helt på sergeant Okadas generösa beslut att ordna permission åt mig. Jag vet inte var sergeanten tog vägen efter att han hade sagt "Miyachi, din turgubbe" till mig den 6 augusti. Det tyngde mitt hjärta väldigt länge. "Jag vill att ni förstår hur otroligt tacksam jag är, sergeant Okada." Mina barn förstod min önskan och sökte efter honom på internet och ringde till olika tempel för att ta reda på var han befann sig. Till slut hittade de sergeant Okadas grav.

2007 åkte jag och hela min familj till hans grav. Efter att ha hedrat honom och jag hade fått berätta för hans ande hur tacksam jag var kändes det som en stor sten äntligen hade lyfts från mitt hjärta.

**Min önskan är att nästa generation
får uppleva fred**

Tokio Maedoi

● Livet innan atombomben

1945 bodde jag med min mor Hisayo och mina två storsystrar i Kusunoki-cho 1-chome. Jag gick i sjunde klass vid Misasa folkskola, men just då var vi alla mobiliserade och arbetade varje dag vid olika fabriker och på andra ställen och kunde inte gå i skolan. Jag och 40 andra elever var mobiliserade och arbetade vid Nissans bilfabrik som låg i Misasa-honmachi 3-chome. En av mina storsystrar, Kazue, arbetade på Postens Sparkassa och den andra, Tsurue, arbetade vid en fabrik och lager med uniformer och persedlar för armén.

● Den 6 augusti

På morgonen den dagen arbetade jag som mobiliserad elev vid Nissans bilfabrik. Mina klasskamrater var på olika platser ute i fabriken medan jag befann mig på kontoret och levererade delar när det kom beställningar från verkstadsgolvet. Just den morgonen hade det kommit en beställning på skruvar. Jag bar på två lådor och var på väg ut till en byggnad längst bort på fabriksområdet. Plötsligt kändes det som om jag var mitt i en blå flamma från en gasbrännare, men samtidigt kunde jag inte se någonting och det var som om hela kroppen lyftes upp i luften. Jag tänkte genast att vi hade blivit bombade, fast just den morgonen hade vi inte fått någon varning och hade inte haft den minsta tanke på att vi skulle ta skydd. ”Nu dör jag,” minns jag att jag hann tänka.

Jag förlorade medvetandet och vet inte hur lång tid det tog, men när jag åter öppnade ögonen låg jag på marken. Det tog en stund och det var som om dimman lättade, och jag tänkte: ”Jag lever!”

Min hand var skadad av en nedfallen gastank som jag trillat på. Efteråt har jag insett att jag fick så svåra brännskador där min hud inte var täckt av något, på grund av att jag hade rakat huvud och bara var klädd i kortärmad tröja och kortbyxor, men just vid själva atombombsexplosionen förstod jag inte vidden av vad som skett och kände ingen smärta. Jag kunde inte se någon av mina klasskamrater och blev orolig för min familj, och bestämde mig för att återvända hem. Jag började gå men såg att fabriakens stora port hade rasat. Tre personer låg under porten och tillsammans med några andra lyckades vi få loss dem. Vi ropade ”Fly, fly!” och tog oss bort från fabriken så fort vi kunde.

● Situationen efter bombningen

Hela staden var totalförstörd med raserade byggnader och staket och murar, och jag kunde inte ens se var gatorna gick. Här och där brann det och det var rök överallt.

Jag såg många som hade brännskador och några som gick och höll sina barn i famnen. När jag tog mig fram över nedfallna trästockar och skräp som låg på marken trampade jag på en spik. Den gick rakt igenom min skosula men jag var så skräckslagen att jag inte kände någon smärta i foten. Jag hörde svaga röster från rasmassorna som ropade "Hjälp mig!" Det var rena helvetet och jag flydde halvt i panik utan att kunna hjälpa någon. Jag ville bara hem.

Till sist hittade jag vår gata men huset vi bodde i var totalförstört. Min mor och mina systrar borde vara hemma men jag kunde inte hitta dem. Jag var ju bara 12 år gammal och tänkte förtvivlat att nu var jag helt ensam i hela världen, och när jag som förstelnad stirrade på vårt raserade hus kunde jag bara känna att allt var hopplöst. Under tiden hörde jag folk i närheten som ropade: "Elden sprider sig! Spring!" Då återfick jag mina krafter och bestämde mig för att ge mig iväg. På väg till stället utanför stan som min familj hade utsett som evakueringsplats råkade jag träffa min vän Nakamura, som arbetat vid samma fabrik som jag. Han var på väg hem till sina släktingar i Mitaki-machi och sa: "Följ med!"

Mitaki-machi och huset uppe i bergen var knappt skadat alls bortsett från en krossad fönsterruta. Nakamuras moster sade: "Tänk att ni överlevde, det är ju fantastiskt!" Hon gav oss risbollar att äta men jag mådde dåligt och hade ingen aptit. Ungefär då när jag äntligen kunde vila lite började jag känna smärta i hela kroppen och förstod att något var på tok med mig. Jag hade brännskador överallt på huden som inte täckts av kläder, och det bildades stora blåsor med var som böljade fram och tillbaka. Ingen mössa hade jag ju haft så huvudet var också bränt och gjorde hemskt ont. Det sägs att man avlider om man har 30-40 % brännskador men jag tror jag hade mer än det.

Strax före klockan tolv mitt på dagen började det regna. Det kändes skönt på min brända hud så en stund lät jag dropparna falla på kroppen. När jag tittade noga såg jag att regnet hade en oljeliknande glans. Just då förstod jag det inte, men nu efteråt inser jag att det var det radioaktiva "svarta regnet."

Efter det ville jag gå till skolan i Yasumura (nuvarande Asaminami-ku i Hiroshima stad) som vi hade som evakueringsplats så jag sa farväl till Nakamura. Kroppen kändes het så jag tog några gurkor från ett fält vid vägen och pressade saften och svalkade mina brännsår, och fortsatte vandra.

Jag kom fram till skolan. Man hade slagit upp ett fältsjukhus för att ta hand om de skadade, som låg som tonfisk på en fiskmarknad, uppradade bredvid varandra på marken. Jag fick för första gången behandling, men det enda de hade var matolja som de spred ut på mina brännsår. Skolan hade tagit emot så många skadade att jag blev

ombedd att gå vidare till ytterligare en annan evakueringsplats. Av en slump träffade jag min storsyster Tsurue när jag var på väg dit. Hon hade varit hemma när atombomben exploderade och fått huvudet skadat, och hade fått det ombundet med bandage. Det var en sådan lättnad att träffa en familjemedlem att jag tänkte: "Å, jag är inte ensam trots allt!" Min syster berättade att vår mor var i säkerhet så vi gick iväg för att träffa henne. Hon hade varit ute på trögången när atombomben exploderade och hade skadat sina ben och fått brännskador i ansiktet. Senare på samma plats fick vi tag på Kazue, min andra storsyster, hon som arbetade vid Postens Sparkassa vid tidpunkten då atombomben exploderade.

Vi bodde i byn Yasumura då kriget tog slut. Jag minns att det var en sådan lättnad, och jag tänkte: "Vad bra, jag slipper gå ut i strid!" Vi stannade kvar i Yasumura i två veckor och flyttade sedan till min fars hemort Gonomura, Takata-gun (nuvarande Akitakata stad) och fick bo hemma hos släktingar.

Mitt hälsotillstånd blev allt sämre och i min omgivning hörde jag att de sade: "Han har inte långt kvar." En läkare skickades till byn Gonomura där vi bodde, och man lade mig i en dragkärra och körde iväg mig för att jag skulle få behandling. Där blev mina brännsår för första gången behandlade med vit brännskademedicin, det var den första riktiga medicinska behandling jag fick. Även med läkarhjälp var mina brännskador så svåra att jag inte kunde ta av mig kläderna, och man fick klippa loss plaggen med sax. Jag hade hög feber och kunde inte gå på toaletten på egen hand utan hjälp. Min mor som själv hade skador hjälpte mig hela tiden, jag var ju hennes yngsta barn och enda son. Hon satt uppe på natten och svalkade mig med en solfjäder, och sade: "Visst är det hett, eller hur!" När mina brännsår började läka fick jag vid upprepade tillfällen näsblod. Det slutade ibland inte förrän jag fick injektion av läkare.

Jag blev sakta bättre och började gå i skolan i närheten. I den skolan gick ett par tre andra elever som också varit med om atombombningen och flyttat från skolor i Hiroshima.

Någon gång i september blev jag nyfiken på hur läget egentligen var i Hiroshima och tog bussen på egen hand in till stan. Nära intill ruinerna av vårt hus bodde några av våra grannar i skjul som de själva byggt, och jag fick en chans att prata med dem. Liknande regnskydd hade byggts lite här och där. Sedan tog jag mig till Nissans bilfabrik där jag befunnit mig när atombomben exploderade, och träffade av en slump fabrikschefen. "Hur står det till?" frågade han, och jag lyssnade på vad han hade att berätta om vad som hänt efter bombexplosionen. Det kändes hemskt att höra om en kvinna som befunnit sig på samma kontor där jag varit tidigare den morgonen. Han

berättade att hennes ögon hade trängt ut ur ögonhålorna. Senare har jag inte träffat någon av mina 40 klasskamrater som arbetade vid samma fabrik, och till denna dag vet jag inte någonting alls hur det gick för dem.

● **Att börja om på nytt**

Två-tre år senare fanns det inga arbeten ute på landet så jag flyttade in till Hiroshima för att börja om på nytt. Jag hade ingen akademisk utbildning att tala om, så det var verkligen svårt att hitta arbete. Jag tog många olika jobb för att få mat på bordet, som att dela ut tidningar och hoppa in som byggarbetare.

När jag var 23 år gammal och skulle gifta mig ville jag att min blivande hustru skulle veta allt om mig, så jag berättade att jag varit med om atombombningen. Min hustru accepterade detta faktum när vi gifte oss. Sedan stod det mycket i tidningarna och överallt om skadeverkningarna som atombombens offer drabbats av, men vi gjorde vad vi kunde för att inte bry oss så mycket om det. Jag var 27 år gammal när min första son föddes. Samma år fick jag tack vare min svåger jobb vid en fabrik, Toyo-kogyo (nuvarande Mazda). Då hade jag haft många olika slags arbeten, men tack vare min svåggers goda råd att hålla ut började jag om på nytt och gjorde mitt bästa för min sons skull.

● **Min oro över min hälsa**

När jag arbetade nattskift pratade jag ibland med mina arbetskamrater, och en av dem hade upplevt atombomben, eftersom han befunnit sig på Aioibron. Han hade befunnit sig nästan mitt under den punkt där bomben exploderade, så jag blev ganska förvånad. Han hade fått en inbjudan från Atombombsskadekommissionen att genomgå en hälsoundersökning. Eftersom vi bägge var offer för atombomben hade vi mycket att prata om tillsammans. Men hans hälsotillstånd förvärrades och han lades in på sjukhus, och trots att han kom tillbaka till arbetet vid ett tillfälle, så avled han när han var 50 år gammal. Jag var alltid orolig för mitt eget hälsotillstånd, och det känns som ett slags mirakel att jag fått leva så här länge. Jag fortsatte arbeta tills dess att jag gick i pension vid 55 års ålder.

● **Önskan om fred**

Anledningen att jag bestämde mig för att prata om mina erfarenheter från atombombningen är att efterhand som jag blivit äldre, och känner att jag är fysiskt svagare än förr, så har samtidigt min önskan blivit starkare att dela med mig med yngre generationer och berätta om det jag upplevde. Yngre människor idag tvingas

inte ut i strid som förr i tiden, utan kan leva fritt och göra vad de vill. Men jag vill att de ska förstå i alla fall lite av de obegripliga saker som hände för 64 år sedan, och hur de unga människor tänkte som miste livet och hur mycket den föregående generationen fick genomlida.

Dessutom vill jag uppmuntra den yngre generationen att göra mer för fredsrörelsen för att vi ska få bort alla atomvapen, så att det jag upplevde aldrig ska hända igen. Det finns ingen vits alls med att någon annan skulle behöva se det jag såg och vara med om det jag upplevde. Jag skulle verkligen vilja få vara med om att världen blir fri från atomvapen under min levnad.

Krigets sår läker aldrig

Kyoko Fujie

● Situationen före atombomben

Vid den tidpunkten gick jag i fjärde klass i Ujina folkskola. Min far som var 41 år gammal tjänstgjorde vid arméns flotthögkvarter och hade varit ombord ett militärt skepp ute till havs i nästan ett helt år, och bara varit hemma i Ujina-machi (nuvarande Minami-ku, Hiroshima stad) en gång i halvåret. Min mor var 31 år gammal och arbetade som barnmorska, så hur riskabelt läget än blev i stan kunde hon inte evakuera eftersom hon hade patienter att ta hand om. Vi bodde tillsammans med min lillasyster som var ett år och fem månader gammal, och min farmor, som fyllt 80. Dessutom bodde min kusin hos oss, eftersom min farbror som var chef för ett skeppsvarv på den koreanska halvön ville att han skulle gå i japansk skola.

● Mina minnen av skolbarnens evakuering

Kring april 1945 blev alla skolbarn från tredje till sjätte klass vid Ujina folkskola evakuerade till norra delen av länet, och fick bo i orterna Miyoshi-cho, Sakugi-son eller Funo-son (nuvarande Miyoshi stad). Jag hamnade vid ett tempel som hette Jojun-ji i Miyoshi-cho.

Maten vid templet bestod nästan enbart av sojaböner. En måltid var bara lite ris som klubbade fast vid sojabönorna, och även mellanmålen bestod av sojaböner. Vid ett tillfälle försvann en risboll från en lunchlåda som tillhörde sonen till templets präst. Lärarna samlade ihop oss allihopa i templets stora sal och vi fick sitta där, medan de sa: ”Den som stal risbollen måste erkänna nu genast!”

Nära templet låg en stor bro som hette Tomoebron med en helgedom strax intill. Vid helgedomen växte ett stort körsbärsträd som bar rikligt med körsbär. Mina äldre skolkamrater brukade klättra i trädet och äta av körsbären. Jag visste ingenting men de sa åt mig att stå under trädet och hålla vakt. Medan jag stod där kom en äldre man som ropade på oss och fick tag i mig. Sedan tittade han upp mot trädkronan och fick syn på de andra barnen, och ropade åt dem att komma ner, och de klättrade snabbt ner från trädet. Han höll mig i handen och jag grät. Han frågade: ”Var kommer ni barn ifrån?” ”Från Jojun-ji templet,” svarade jag, och då släppte han taget om min hand och sa: ”Jaha!” Sedan förklarade den gamle mannen att han odlade lök och annat i närheten. “Ni får absolut inte fick trampa ner grödorna, för då går de inte att äta. Ni får inte göra det. Sluta nu att gråta!” Samma kväll kom han med ångkokt sötpotatis och annan mat som vi fick att äta. Fast han verkat sträng var han verkligen en snäll gammal farbror, tänkte jag. Han tyckte väl synd om oss för att vi var så hungriga att vi stal körsbär, antar jag.

Det hände ibland att några av de evakuerade skolbarnen fick sötsaker skickade till

sig av sina föräldrar. Men vi fick aldrig en chans att smaka något av det. Min mor skickade karameller av sojabönor men lärarna tog alltihop. Mina äldre skolkamrater muttrade att förmodligen hamnade allt godiset i lärarnas egna magar.

Vi hade väldiga problem med löss. Tidningar lades ut och vi fick kamma oss över pappret så att vi fick bort dem ur håret. Lössen var svarta av blod och vi krossade dem en efter en. Vi tog av oss tröjorna och la ut dem för att de skulle torka i solen på templets trägångar.

● Den 6 augusti

Exakt en vecka innan atombombningen kom min far hem från sin utlandsresa så jag skyndade mig också hem för att hälsa på honom. Det var meningen att jag skulle åka tillbaka till evakueringsområdet den 5 augusti, men jag kunde inte få tag på tågbiljett till den dagen, så jag köpte biljett till den 6 augusti i stället.

På morgonen den 6 augusti följde min mor med mig till stationen för att se till att jag kom iväg ordentligt. Hon bar min lillasyster på ryggen. En äldre dam från vårt bostadsområde skulle åka och besöka sitt barnbarn som hade evakuerats till Miyoshi, så jag fick sällskap med henne. Vi klev på tåget som hette Geibilinjen, och satt med ryggen mot färdriktningen på väg till Miyoshi. Precis innan tåget körde in i den första tunneln såg jag tre fallskärmar uppe i luften. Vi hade just kommit in i tunneln när bomben plötsligt exploderade.

Smällen var intensiv och ekade i mina öron. Jag satt ner så jag klarade mig men de som stod upp, till och med de vuxna, trillade baklänges och föll ihop på vagnens golv. Jag förlorade tillfälligt hörseln, det kändes som om jag fått sten i öronen.

När tåget kom ut ur tunneln såg jag rökmolnet från atombomben, som var otroligt vackert. Den gamla damen som jag åkte med tittade länge och sa: ”Oj, oj, oj, så enormt!” Jag var ju bara barnet så jag hade inte en tanke på vad som hade hänt med staden Hiroshima.

När vi anlände till Miyoshi berättade den äldre damen: ”På radion säger de att Hiroshima har totalförstörts.” Men jag kunde fortfarande inte förstå vad som hänt, så vid lunchtid fortsatte jag till skolan där jag skulle luka ogräs. Medan jag var där vid skolan kom den första lastbilen med skadade från Hiroshima. En efter en klev de hemskt brända människorna av och jag blev så förvånad. En person försökte hålla fast den brända huden på sitt ansikte, som hängde ner från kinden. En kvinna hade fått bröstet avslitna. En man lutade sig mot en upp-och-nervänd bambukvast och vacklade fram steg efter steg. Än idag kan jag inte glömma det jag såg den dagen. Jag var inte rädd, endast otroligt förvånad.

● Hur min familj påverkades av atombomben

Efter tre dagar vid templet efter atombombningen fick jag nyheter från min familj i Hiroshima. Den 12 eller 13 augusti åkte jag sedan tillbaka till Hiroshima tillsammans med en grannpojke som gick i sjätte klass och hette Nobu. Min far mötte mig vid Hiroshima Station och vi gick hem längs med en väg vid Hijiyama. Jag minns att han berättade om familjens situation och att han sa: ”Inget kommer att kunna växa här de närmaste 70 åren.”

Hemma låg min mor invirad i lakan från topp till tå. Hennes hud var svårt bränd och lakanen hade svepts omkring henne för att larver inte skulle växa i såren. Min lillasyster hade fått brännskador på ansiktet som var svart. Hennes händer och fötter var också svårt brända och hon var också insvept i lakan. Hon var ju så liten och var rädd när hon såg hur mor såg ut, och grät hela tiden.

Just då atombomben fälldes hade min mor och lillasyster befunnit sig vid hållplatsen som heter Enkobron där de stått i väntan på spårvagnen. Ungefär en timme tidigare, när flyglarmet hade gått, hade min mor lånat ut sin skyddshuva till en äldre kvinna som vi bodde granne med, som sagt att hon råkat glömma sin huva. Detta var anledningen till att min mor blivit så bestrålad av atombombens ljussken. Min mor bar lillasyster på ryggen, så hon brändes på vänstra foten, vänstra handen och i ansiktet. Efteråt medan de flydde till östra paradområdet bakom Hiroshima Station hade min mor tagit lillasyster och vid flera tillfällen doppat henne i brandkårens vattenkar.

Farmor hade varit hemma när atombomben exploderade. Huset hade inte brunnit men det var svårt skadat.

Min far och min kusin hade spenderat två hela dagar till fots i stan för att leta efter min mor och lillasyster. När de hittade dem var min mors kropp så svullen av brännskadorna att det inte gick att se om hon var en kvinna eller en man. Den 6 augusti hade min mor av en slump haft på sig kläder som hon sytt av tyg som min far hade skickat till henne när han varit utomlands. Min mor hade tagit en liten bit av de kläder som inte blivit så brända, och knutit det kring lillasysters hand för att hon skulle kunna gå att identifieras. När min far och min kusin kommit för att leta efter dem, hade lillasyster som ju bara var ett år gammal känt igen min kusin, och ropat kusinens namn, ”A-chan!” Det var när de såg tygbiten kring hennes hand som de förstod att de hittat dem bägge. Min mor hade sagt: ”Jag klarar mig inte, så ta bara flickebarnet med er hem,” men min far hade lagt dem bägge på en dragkärra och kört hem dem till vårt hus.

● **Min mors död**

Den 15 augusti avled min mor. Min far gjorde en enkel kista utan lock av ett gammalt träd, och kremerade henne utomhus bakom vårt hus. Många använde den platsen för kremering och lukten trängde in inomhus, det var en hemsk, hemsk lukt.

Min mors sista ord sa hon till farmor: ”Svärmor, jag skulle så gärna vilja äta en stor potatis...” Under kriget var det ont om mat, så min mor brukade ta med sig kläder och olika saker till landet i utbyte mot potatis eller andra livsmedel. Jag tror att min mor själv bara åt de allra minsta potatisarna hon kunde få tag på. Småpotatisar har en stark, frän smak och nuförtiden anses de vara oätliga.

Varje år deltar jag i ceremonin som kallas Toronagashi, då man lägger ut små flytande papperslanternor på floden, för att högtidlighålla minnet av min mor. Jag gör i ordning en gåva med stora kokta potatisar till hennes minne. Även nuförtiden när jag ser stora potatisar så tänker jag att jag skulle vilja låta min mor få smaka dem.

● **Situationen i stan efter kriget**

Ett stort område uppe vid floden vid Ujina folkskola användes för kremering. Man kremerade kropparna på en plats med korrugerad plåt runt omkring. Det fanns hål i plåten för huvudet. Vi barn gick förbi kremeringsplatsen när vi skulle gå och simma i havet. Ibland tänkte jag: ”Oj, där brinner ett huvud” och under mina fötter kunde jag känna benrester när jag trampade på marken. Jag tror den platsen användes för kremering ända tills jag gick i folkskolans sjätte klass.

Under efterkrigstiden var livet verkligen hemskt, inte bara för min familj, utan alla hade det lika svårt på den tiden.

● **Min lillasyster efter kriget**

Min lillasyster, som var ute med min mor när atombomben exploderade, klarade sig. På den tiden sa folk att det var ett mirakel att en liten flicka i min lillasysters ålder hade överlevt. När hon växte upp fick hon hela tiden höra folk säga: ”Det var ju för väl att du klarade dig, så bra att du överlevde!”

Men min lillasyster fick hemska keloider på foten och den blev vanställd. Hon kunde inte ha skor på sig, utan fick alltid gå omkring i geta, japanska trätofflor. På den tiden var det vanligt med tofflor, så det var inget större problem för henne i vardagen, men det var ett bekymmer på utflykter eller idrottsdagar, då hon inte kunde ha sina getatofflor på sig. Det kunde inte hjälpas, så hon brukade ta på sig två lager tjocka soldatsockor vid sådana tillfällen.

På grund av sin fot blev lillasyster ofta svårt retad. På den tiden gick det rykten att sjukdomar som orsakats av atombomben var smittosamma, och det fanns folk som pekade finger åt henne och sa: ”Mitt finger ruttar!” eller ”Det smittar om man tittar för nära!” Även flera år efter atombomben när hon gick i skolan så blev hon uttittad och folk reste långväga för att stirra på henne.

Trots det berättade lillasyster aldrig något för mig eller farmor om hur hon blev behandlad av folk. Hon klagade inte heller fast hon hade ont, utan sa bara: ”Farmor, visst var det bra att jag fick leva, eller hur?” Eftersom det var något hon fått höra ända sedan hon varit liten, så var det som om hon tvingade sig själv att tänka så: ”Jag fick leva, det var ju bra. Fast jag blev så här bränd var det för väl att jag överlevde.” Nyligen har jag läst lillasysters anteckningar. Jag förstod återigen hur svårt hon verkligen måste ha haft det när jag läste vad hon skrivit: ”På den tiden tänkte jag att det hade varit bättre om jag fått dö.”

Min lillasyster fick höra att foten inte gick att operera förrän hon fyllt 15, så på sommarlovet när hon börjat gymnasiet fick hon äntligen chansen att genomgå den plastikoperation hon så länge önskat sig. Hon såg verkligen fram emot det och hade alltid sagt att hon ville ha skor på fötterna när hon började gymnasiet. Men trots allt blev det inte möjligt för henne att gå i skor. Man tog hud från magen och stjärten och genomförde en transplantation för att försöka rätta till foten som var missbildad, men huden blev svart och hennes lilltå stack fortfarande ut ungefär 3 cm. Före operationen sa hon: ”Nu ska jag kunna gå ordentligt i gymnastikskor!” Även nu, 65 år senare, kan hon fortfarande inte ha skor på sig.

Hennes lilltå gned mot insidan av gymnastikskon så att det gjorde ont. Då skar hon ett hål i skon så att tån skulle kunna sticka ut, men då gned tån mot kanterna på hålet istället och det uppstod sår. Det gick inte en dag utan att hennes fot var blodig. För att folk inte skulle må illa av att se hennes blodiga sko smetade hon över blodfläckarna med tandkräm.

Min lillasyster fick möjlighet att träffa doktor Tomin Harada vid Atombombskliniken. Han sa till henne: ”Om det är något du har på hjärtat, kan du alltid berätta det för mig.” I samband med att hon tog studenten talade hon med doktor Harada, som presenterade henne för en japansk präst som bodde i Los Angeles. Vår far hade avlidit innan lillasyster började gymnasiet, så vi hade inte mycket pengar på den tiden. En gymnasielärare hjälpte lillasyster att hitta ett deltidsarbete, och hon arbetade hårt tills hon fyllde 20. Då hade hon sparat ihop tillräckligt för att köpa en enkel biljett till Los Angeles och gav sig iväg.

Prästen tog hand om henne och hon fick arbete vid en tvättinrättning, så att hon

kunde klara sig. Jag tror inte det var lätt alla gånger, men hon har kämpat på och bor fortfarande kvar i Los Angeles. Hon trodde inte själv att hon skulle kunna gifta sig och leva normalt, men där hittade hon en japansk make och de har fått tre barn tillsammans.

● En händelse i Osaka

Ungefär en vecka efter att lillasyster hade fått foten opererad åkte jag till Osaka för att besöka en vän som bodde där. Lillasyster sa: "Läget är stabilt, storasyster, så åk du bara!"

Jag tog ett tåg och anlände på kvällen, men visste inte riktigt var min vän bodde, så jag gick in på en polisstation i närheten och frågade om hjälp. En ung konstapel var mycket hjälpsam och följde med mig och letade i ungefär en timme. När vi till sist hittade min väns bostad, sa jag. "Tack så mycket. Du har varit till stor hjälp." Då först frågade han mig: "Varifrån kommer du?" Jag svarade: "Jag kommer från Hiroshima." Han ryckte till och tog ett steg tillbaka och frågade: "Den stad som atombombades?" Jag svarade: "Ja," och då vräkte han ur sig: "Så obehagligt för mig, en kvinna från Hiroshima, en kvinna som exponerats för en atombomb..." med en min som om han skulle smittas av någon slags sjukdom från mig. Fram tills dess hade jag inte tänkt så mycket på att jag varit med om atombombningen, så jag blev verkligen chockerad.

Jag berättade aldrig för lillasyster om den händelsen. När jag berättade om det för min vän i Osaka, så sa hon: "Din lillasyster skulle bli hemskt ledsen om hon fick höra något sådant, så det är bäst att du inte berättar det för henne." Efter det berättade jag inte för någon utomstående att jag kom från Hiroshima.

● En händelse i en klädaffär

Detta skedde för flera decennier sedan när jag hjälpte en kund i en klädaffär. En person som var helt okänd för mig sa plötsligt min lillasysters namn och frågade: "Är du äldre syster till henne?" "Ja, det stämmer, hur så, känner ni henne?" Det visade sig att personen bodde i orten Furue och att ryktet om min lillasyster hade spritt sig ända dit.

På grund av den händelsen, och det jag var med om i Osaka, och andra episoder, stödde jag helhjärtat min lillasysters beslut att fara till Amerika. Jag förstod att hon ville lämna Japan där hon blev retad och fick uppleva diskriminering, och om hon ville flytta till en plats där ingen visste något om henne, så skulle hon säkert bli lycklig där.

● Önskan om fred

Den smärta som atombombens offer känner kan jag inte tänka mig att folk som inte själva varit med om det skulle kunna förstå. Det är som första gången man råkar skära sig i fingret, då känner man smärta, men man kan ändå inte förstå hur en annan person upplever smärtan om de skulle skära sig. Jag tror det är därför det är så svårt att förmedla det man har varit med om.

Kriget skadade oss i djupet av våra hjärtan. Inte bara yttre skador, men olika andra slags skador, som vi även efter många decennier bär på och lider av. Min lillasyster hatar att prata om kriget eller atombomben, och ända sedan hon var liten har hon alltid gått undan om det kommer på tal. Efter att hon flyttat till Amerika vet jag att hon alltid tog på sig tjocka strumpbyxor för att dölja sina skador och inte en enda gång pratar hon om atombomben.

Krig måste verkligen upphöra.

Jag såg helvetet

Kimiko Kuwabara

● Livet innan atombomben

Jag var 17 år och bodde tillsammans med min mor och äldre syster i Misasa-honmachi 3-chome, Hiroshima (nuvarande Nishi-ku, Hiroshima stad). Min far var död, och jag hade tre äldre bröder, men min äldsta bror var redan gift och bodde inte hemma, och de två andra var inkallade och befann sig i Yamaguchi.

Jag arbetade på kontorsavdelningen vid Hiroshima Centrala Radiostation. Radiostationen var belägen i Kaminagarekawa-cho (nuvarande Nobori-cho, Naka-ku). Området var en stor och öppen plats, på grund av Tatemonosokai, det vill säga en eldskyddsplats som förberetts genom att byggnader rivits i syfte att undvika bränder ifall staden bombades. Innehållet av radiostationens sändningar var ofta relaterade till armén, och jag kommer ihåg att fönstren var förstärkta för att kunna tåla luftbombning.

● Den 6 augusti

Flyglarm hade utfärdats den morgonen, så jag kunde inte lämna huset, och kom iväg sent till mitt jobb. Jag minns att jag anlände till radiostationen vid åtta-tiden, efter det att larmet hade hävts. Tillsammans med mina kollegor började vi dagen som vanligt, med att städa. Jag ansvarade för städningen av radiochefens kontor, och när jag kom in på kontoret hörde jag en kvinna som befann sig ute på bakgården säga: ”En B29 flyger över oss.” Jag undrade vad det var och tänkte precis gå närmare fönstret när allt lystes upp utanför fönstret. Ljuset liknade det ljussken då man tänder en tändsticka men det var mycket intensivare och större, som en röd blix. Jag höll instinktivt för öronen och ögonen och hukade mig ner. Vi hade blivit instruerade att göra så vid bombning. Där i mörkret kände jag mig liksom tyngdlös, och det var som om något brast inom mig, det jag kände var inte smärta utan en helt bisarr och obeskrivlig känsla i hela kroppen. Då var jag säker på att jag skulle dö. Jag var inte medveten om det då, men fönstret hade gått sönder av bombningen och glassplitter hade fastnat i mitt ansikte och i vänster arm. Hela jag var alldeles blodig. Ännu idag är det glassplitter kvar i min vänstra kind.

Efter en stund hörde jag svagt en röst ute från korridoren. Rummet som jag befann mig i var alldeles mörkt, och jag kunde inte se någonting, men jag bestämde mig för att lämna rummet, och trevade mig fram i riktningen mot rösten från korridoren, och plötsligt stötte jag in i en mans rygg. Jag tänkte då att jag kunde fly tillsammans med honom, och insåg också att jag inte var död ännu. Jag tog tag i hans skärp och följde med honom tills vi äntligen lyckades ta oss till utgången. Vid utgången var det flera personer samlade, och tillsammans lyckades vi öppna den tunga dörren, och ta oss ut.

Ute var det mörkt som i gryningen och från himlen föll det ner olika rester från saker som hade blivit bombade. Alla personer som lyckades ta sig ut från radiostationen var alldeles svarta i ansiktet och håret stod på ända. Alla var blodiga och kläderna var trasiga, vi visste inte vem som var vem förrän vi hörde varandras röster.

Vi trodde att radiostationen var bombens mål, eftersom den var så svårt förstörd. I närheten fanns byggnaden där Chugoku Tidning hade sina lokaler, och radiostationen hade också en underavdelning i dessa lokaler för prenumerationsavdelningen. Jag samt två, tre andra kvinnor från kontorsavdelningen gick ut från bakgården för att gå dit. När vi kom ut på gatan gick det upp för mig att det inte bara var radiostationen som hade blivit bombad. Alla byggnader i omgivningen var förstörda, och det brann på flera olika ställen. Från fönstret i lokalen som vi hade i tidningsbyggnaden på 5:e och 6:e våningen såg vi stora brandlågor. Vi bestämde oss för att bege oss till Shukkeienträdgården som låg i närheten av radiostationen. Elden kom närmare, och vi hörde skrik från folk som hade hamnat under hus som hade blivit förstörda, och från folk som letade efter sina familjemedlemmar, men jag kunde inte göra något utan allt jag hade i tanken var att fly därifrån.

Många människor hade evakuerats till Shukkeienträdgården. Vi gick över en bro som korsade en damm i parken och kom ut på flodbanken vid Kyobashifloden. Men i parken började träd att brinna och elden närmade sig också flodbanken där vi befann oss. Plötsligt hörde vi ett stort brakande ljud, det var en hög tall som hade fattat eld. Vi skyndade oss ner i vattnet, och stod där med vatten upp till brösthöjd, och såg då att området, Osuga-cho på andra sidan floden hade börjat brinna, och eldgnistor föll ner över oss. Elden spred sig bakifrån och från andra sidan floden, och hettan var outhärdlig, så vi höll oss i vattnet, gick upp ibland, och gick i vattnet igen, och fortsatte så ända tills skymningen.

Alltfler människor flydde ner till flodbanken så till slut fanns det inget ställe att sitta på. Förmodligen var det för att armén var stationerad i närheten, så det var många militärer där som letade sig dit. De var alla svårt brännskadade på hela kroppen, och led svårt, endast håret på huvudet fanns kvar som en tallrik, eftersom de hade haft uniformsmössor på sig. En mor höll sin bebis i famnen, överkroppen var alldeles söndertrasad och bebisen var förmodligen redan död.

Människor som var brännskadade eller skadade på annat sätt ropade: ”Ge mig vatten! Ge mig vatten!” och en del ropade även ut saker som: ”Ni får inte dricka vattnet!” Det var även många som led så fruktansvärt av sina brännskador att de helt enkelt hoppade i floden. Men de flesta som hoppade i floden kom aldrig upp igen, de flöt iväg med strömmen. Kroppar flöt ned längs floden som till slut var full med döda

kroppar. Även under den tid som vi befann oss i vattnet, kom det lik flytande, och jag knuffade iväg liken med handen så att de skulle flyta i rätt riktning. Jag var desperat, och kände ingen rädsla då. Det jag upplevde då med mina ögon var något mycket mer fruktansvärt än någon infernomålning.

Elden spred sig allt mer och mer, och vi kunde inte ta oss därifrån, utan stannade på flodbanken i Shukkeienträdgården hela dagen. Vid skymningstid kom det en liten båt med räddningshjälp som letade efter personalen på radiostationen. Vi fick åka med i båten till sandstranden på andra sidan floden, till ett fältsjukhus vid östra paradområdet. Jag var orolig för min mor som var hemma alldeles själv, och sa att jag inte ville följa med till fältsjukhuset utan att jag tänkte ta mig hem istället. Men då blev mina kollegor upprörda och sa: ”Det är idiotiskt att försöka ta dig tillbaka till staden!” och lät mig inte gå. Mitt hem var beläget i västra Hiroshima, i Misasa-honmachi. För att komma dit skulle jag vara tvungen att ta mig igenom brinnande områden, och alla var emot mitt förslag, så jag sa motvilligt att jag skulle följa med dem, men lyckades sedan hitta ett tillfälle, då jag kunde smita iväg. Jag hörde deras röster som ropade på mig när det upptäckte att jag var borta, men jag sa bara ”förlåt” och gav mig iväg hemåt.

● Vägen hem

Efter att jag hade skiljts från mina kollegor, så kom jag så småningom fram till Tokiwabron som korsar Kyobashifloden. Det strömmade av skadade människor som kom från västra sidan, i riktning från Hakushima, men det var ingen som gick åt motsatta hållet. Jag träffade två järnvägsarbetare som var på väg över bron. De sa att de var på väg till Yokogawa Station och jag sa till dem: ”Snälla ta med mig dit!” men de svarade: ”Vi vet inte ens om vi kommer att lyckas att ta oss dit, så vi kan inte ta med dig, gå till fältsjukhuset!” Men jag gav inte upp, utan följde efter dem på ett avstånd på 4 eller 5 meter. Vi fortsatte framåt, omringade av ett eldhav. Jag stannade till när de vände sig om, och fortsatte sedan att följa efter dem när de började gå igen. Jag gav inte upp utan fortsatte att följa efter dem, så när vi kom till farliga passager, så gjorde de tecken och sa till slut: ”Kom efter oss när vi tagit oss igenom.”

Vi lyckades undvika elden och passerade Teishinsjukhuset och kom fram till Misasabron. Bron var full med skadade militärer som satt ner, det fanns knappt något ställe att sätta ner fötterna på. Jag tror det var andra plutonen som varit i närheten, och de led alla fruktansvärt och gav ifrån sig stönande ljud. Vi försökte ta oss fram och se till att inte trampa på dem. När vi kom fram till järnvägsspåren följde vi rälsen fram till Yokogawa Station. Där skiljdes jag ifrån järnvägsarbetarna, men jag kommer

ihåg att de bad mig: ”Se nu till att ta dig hem, men var försiktig.”

● Återförening med min mor

Jag begav mig nu själv mot mitt hem i Misasa. Vid den här tiden var det redan mörkt och på båda sidorna av vägen stod elden i höga lågor, så på vissa ställen var jag tvungen att springa för att ta mig igenom. Mitt hem låg vid vägen mot norr som går från Yokogawa genom Misasa. När jag äntligen kom fram, så hade huset redan brunnit ner, men jag hittade min mor ståendes på vägen i närheten. Jag var så glad att hon levde, vi kramade om varandra och grät båda två.

När bomben fälldes så hade min mor suttit på andra våningen framför spegeln. Väggarna på andra våningen hade ramlat in vid bombningen, men rummet där min mor befann sig var ett hörnrum, så det hade klarat sig. Det gick inte att använda trappan, så det var några personer som ställde upp en stege så att hon kunde klättra ner och ta sig ut.

Under förmiddagen hade inte huset fattat eld ännu, men elden kom närmare och närmare, och på eftermiddagen började det brinna. Min mor tänkte åtminstone ta med sig en filt innan det började brinna så hon slängde ut den, men en person som var på väg att fly tog upp den, virade den omkring sig och försvann. Mor grävde även ett slags skyddsgrop i trädgården där hon lade i kimonos och andra värdefulla ägodelar, men när elden spred sig så brann detta också. Hon bar vatten från en bäck i närheten, och försökte släcka elden om och om igen, och grävde upp sina nedgrävna saker, men nästan allt var förstört av elden. Grannarna sa till henne att fly till Mitaki, men hon var orolig för mig och min syster, så hon väntade på oss på en åker på andra sidan vägen medan hon såg huset brinna ner.

Den kvällen sov jag och mor ute på åkern. Under natten var det många som passerade på vägen framför vårt hus, dels för att fly, men även för att hjälpa till med räddningsarbete. Jag var alldeles förstummad av det jag såg, och undrade vad som skulle hända med mig. Mitt i natten kom räddningshjälp och de gav oss risbollar, och jag vet inte ens om vi sov, men rätt som det var så kom gryningen.

● Sökandet efter min syster

Den 7 augusti var det fortfarande folk som kom och gick överallt, men min syster Emiko kom inte hem. Mor var så orolig: ”Vad har hänt? Har hon dött?” sa hon och började gråta. Jag klarade inte av att se henne så ledsen, så den 8 augusti gav jag mig iväg för att leta efter min syster tillsammans med en vän till henne som bodde i grannområdet. Jag fick återigen uppleva helvetet.

Min syster arbetade på Hiroshima Centrala Televerk som låg i Shimonakan-cho (nuvarande Fukuromachi, Naka-ku). Jag gick från Yokogawa till Tokaichi-machi (nuvarande 1-chome, Tokaichi-machi, Naka-ku) och gick längs spårvagnsgatan. Det var inte uppstädat efter branden men spårvagnsgatan var ändå bred, så det gick med nöd och näppe att ta sig fram. Överallt låg det döda kroppar, och var man inte uppmärksam så råkade man nästan trampa på dem. Vid Tera-machi (nuvarande Naka-ku) så låg en häst som var uppsvullen och död. Vid Tokaichi-machi så stod en person alldeles orörlig med armarna utbredda, kroppen var alldeles svart. Det var en sådan konstig syn, så jag gick närmare och tittade, han var död, trots att han stod upp. Jag såg flera människor som stod böjda med sina huvuden nedstoppade i vattentunnor som var till för att släcka eld, de var döda. Vägkanterna var fulla med döda kroppar, bland dessa var det en del som fortfarande var vid liv, och som gav ifrån sig stönande ljud, och det var flera som bönade och bad om vatten, men det var ingen som var oskadad. Allas kläder hade brunnit och kropparna var brännskadade, det var som att se uppsvällda, svarta dockor. Om min syster fanns bland dessa personer skulle det vara omöjligt att hitta henne. Vi tog oss fram genom att kliva över liken och tog oss sedan över Aioibron och gick vidare till Kamiya-cho (nuvarande Naka-ku), men därifrån gick det inte att komma vidare, så vi gick tillbaka till Misasa. Jag trodde inte att min syster kunde ha överlevt detta.

Men, en vecka efter bombningen kom min syster hem. Hon hade varit på Televerket vid bombningen och blivit svårt skadad, men hade lyckats fly till Hijiyama, och sedan förts till Kaitaichi-cho, Aki-gun (nuvarande Kaita-cho) till ett fältsjukhus. Hon hade vistats där en vecka när hon hörde att en räddningspatrull skulle åka till centrala Hiroshima och hon bad dem att låta henne åka med i lastbilen, men de hade sagt till henne att de inte kunde ta med en person som var svårt skadad. Hon ville så desperat åka hem, så hon hittade ett tillfälle och hoppade upp på lastbilen, och fick åka med till Tokaichi-machi. Min syster gick hela vägen till fots från Tokaichi, och när hon kom fram var hennes kläder trasiga, hela kroppen blodig, och hon hade olika skor på höger och vänster fot. Om man inte visste vad som hade hänt skulle man tro att hon var tokig. Vårt hus hade ju brunnit ner, så min syster fick sova i en vrå hos en vännina till min mor. Hon var så dålig, och svävade mellan liv och död i några dagar.

● Vård av min syster

Min syster hade glassplitter i hela ryggen, och köttet under huden på armen hade rivits ur och det var öppna sår, det liknade ett granatäpple. Varje dag använde jag en nål för att ta ut glasbitarna ur hennes rygg, men det kom larver i såren. Dottern till

familjen som vi bodde hos hade dött i bombningen och jag kände att vi var till besvär, så vi bestämde oss för att återvända till resterna av vårt nedbrunna hem. Min äldsta bror var där och hade samlat ihop bränt virke och lyckats bygga en koja som åtminstone var tillräcklig som regnskydd. Vi flyttade dit och jag fortsatte att ta hand om min syster där. Min syster kunde inte röra sig och inte heller ta sig till fältsjukhuset, och jag kunde inte ge henne den vård hon behövde, det enda vi hade var lite salva som en person hade delat med sig av. Hennes hår hade fallit av helt och hållet, hon hostade upp blod, och jag var nära att ge upp flera gånger. Mor gick varje dag upp i bergen och hämtade ödleblad, som hon kokade upp och gjorde te på och lät mig och min syster dricka. Ödlebladsteet som var gjort på gröna fårska blad luktade inte gott, men mor sa att det var medicin som avgiftade kroppen. Jag vet inte om det berodde på det, men min syster som hade varit sängliggande i tre månader tillfrisknade till slut och kunde återgå till sitt arbete. Hon hade en sjal eller mössa på huvudet tills håret växte ut igen. Hon hade ärr över hela kroppen, och har aldrig sedan dess burit kläder utan ärm, och än i dag så är det urholkningar i huden på hennes arm.

● **Livet efter kriget**

En dag fick jag höra av någon att kriget var slut. Men även när de sa att kriget var slut, så kunde jag inte förstå det helt och hållet. Ända sedan jag var liten så hade vi alltid fått lära oss att Japan aldrig skulle förlora, och även sedan jag började arbeta på radiostationen så pratade vi bara om att Japan skulle vinna. Jag hade aldrig hört någon säga något om att Japan skulle kunna förlora. Men, när jag fick höra att även Nagasaki hade blivit bombat, så tänkte jag att om vi skulle vara tvungna att utstå med flera sådana här bombningar, så var det ändå bättre att kriget var slut.

Radiostationen kunde inte använda lokalerna i Kaminagarekawa-cho, så vi flyttade till lokaler vid Toyo-kogyo, en fabrik som låg i Fuchu-cho, Aki-gun. Jag var tvungen att fortfarande ta hand om min syster och det var så långt till fabriken att jag skulle vara tvungen att åka tåg. Vid den tidpunkten hade ockupationstrupperna precis anlänt, och det gick rykten om att kvinnor riskerade att bli våldtagna, så jag slutade mitt jobb på radiostationen. Jag började ett nytt jobb på ett företag i närheten och jobbade där i ungefär ett år, och jobbade sedan ett tag på ett annat företag på rekommendation från en av mina lärare. Jag arbetade där tills jag gifte mig.

Den 6 augusti och 8 augusti hade jag gått omkring i Hiroshima, men jag har aldrig blivit allvarligt sjuk på grund av exponeringen. Det sägs att man inte vet när en sjukdom relaterad till exponeringen kan uppstå, men jag har aldrig nämnt till någon om min oro för att bli sjuk. Blir jag sjuk, så blir jag det, och får tänka på det då.

Däremot har jag alltid tänkt på vad jag ska göra i framtiden.

● **Önskan om fred**

Jag har aldrig velat prata om bombningen och exponeringen. Jag besöker varje år minnesmärket för att be men jag har aldrig besökt platsen där vid Shukkeienträdgården dit vi evakuerades efter händelsen den 6 augusti. Idag är det en väldigt vacker trädgård, men det är för många svåra minnen som dyker upp när jag ser den böjda bron som korsar dammen, så jag vill inte gå dit. Minnena gör att tårarna sväller över och jag kan inte få fram några ord.

Många som blev utsatta för bombningen har avlidit, och det blir allt färre som kan prata om händelsen. Jag har själv också blivit äldre, men detta levande helvete är fastetsat i mitt minne, och jag vill berätta om detta för den yngre generationen, som måste få veta att atomvapen är något som absolut inte får användas. Mitt barnbarn som går på lågstadiet har börjat intressera sig för krig och fred, och han kom till mig en dag och frågade: ”Mormor, har du blivit utsatt för atombomben?” Det enda jag önskar är en värld där ingen någonsin ska få uppleva något sådant fruktansvärt igen.

Titel	Stöd till skrivprojektet ”Memoarer från en atombomb”
Utgåva	Andra utgåvan
Utgivningsdatum	31 juli, 2016
Redigerad av	Hiroshima Peace Culture Foundation
Utgiven av	Ministry of Health, Labor and Welfare 1-2-2 Kasumigaseki, Chiyoda-ku, Tokyo +81 (0)3-5253-1111
